

25 let delovanja službe varstva pri delu

Skrb za večjo varnost pri delu sega pravzaprav že v prvo leto osvoboditve, saj je bil že leta 1946 objavljen Zakon o delavskih poverjenikih, ki jim je bila med drugim tudi poverjena naloga, skrbeti za varnost pri delu. Ta zakon je bil v veljavi le kratek čas, saj je bil razveljavljen s sprejetjem novega Zakona o inšpekcijah za delo v decembru leta 1946, ki je podrobneje obravnaval to področje. Ta prva dva zakona sta dala pobudo, da so začeli v delovnih organizacijah ustanavljati komisije za higiensko tehnično varstvo. Tako je varstvo pri delu v teh letih zaznamovalo nekatere pomembne razvojne faze. Zakon o delavskem samoupravljanju iz leta 1950 je določal, da je delovna organizacija osnovna celica izvajanja varstva pri delu. Kasneje najdemo v prvem Zakonu o delovnih razmerjih iz leta 1957 določilo, s katerim je postavljeno varstvo pri delu kot obveznost slesherne delovne organizacije, kar vsekakor pomeni znaten poudarek in napredek pri razvoju varstva pri delu. Pri nas je bila najprej organizirana služba higiensko tehnične zaščite HTZ za varstvo delavcev, že v letu 1956. Takratni upravni odbor je izvolil komisijo higiensko tehnične zaščite. Delo komisije je usmerjal delavec iz tehnične službe, ki je poleg svojega dela skrbel za zaščitna sredstva, razdeljevanje dodatne hrane za težka fizična dela in prijavljanja nesreč pri delu. Delavci so namreč v tem času poleg svojih rednih mesečnih prejemkov dobivali dodatek za nabavo delovne obleke in ostalih zaščitnih sredstev. Ta dodatek so delavci imenovali »umazani dinar«. V teh letih ni bilo mnogo storjenega, saj se je služba začela šele ustanavljati. V tem času pa je potrebno omeniti tudi delovanje društva rdečega križa, ki je imel takrat pomembno vlogo pri nujenju prve pomoči ponesrečenim delavcem. Ambulanta prve pomoči v tovarni je bila ustanovljena leta 1955.

V naši delovni organizaciji je bila ustanovljena stalna služba varstva pri delu na podlagi sklepa upravnega odbora dne 19. 12. 1958. leta. Spričo velikega števila nesreč pri delu je namreč tedanji občinski ljudski odbor z odločbo odseka za delo št. 04/9-440/2 naložil tovarni, da mora ustanoviti posebno službo varstva pri delu in sprejeti pravilnik o varstvu pri delu. Po podatkih je bil

Pravilnik o higiensko tehničnem varstvu zaposlenih delavcev sprejet 3. 3. 1959. Takratni pravilnik je obsegal 232 členov in je imel podrobneje opredeljene predvsem dolžnosti vodilnega osebja in organov higiensko tehničnega varstva ter ukrepe tehničnega varstva pri delu. V letu 1959 je bilo delovanje službe varstva pri delu usmerjeno predvsem v borbo proti zmanjšanju nesreč pri delu.

V letu 1958 je bilo namreč zabeleženih 155 nesreč pri delu pri 847 zaposlenih delavcev.

Se bolj viden napredek pa nam prinaša Zvezna ustava iz leta 1963, ki pravi, da je vsakemu delovnemu človeku zagotovljena pravica do osebne varnosti ter do zdravstvenega in drugega varstva pri delu. Pravna načelih, ki jih je nakazala zvezna ustava, je bil izdan zakon o varstvu pri delu. Po teh

Kot nujna posledica teh kvalitativnih sprememb pri izvajanju varstva pri delu so se spremenile tudi nekatere naloge in pristojnost organov inšpekcije za delo, še bolj pa so se izmenjale naloge in metode dela na področju varstva pri delu v naši delovni organizaciji. Kot je že omenjeno, so morale DO same opravljati tudi kontrolo, kako njihove odgovorne osebe izvajajo varstvo pri delu.

Vsekakor mora biti ta interna kontrola na takšni kvalitativni ravni, da bo lahko z zadostno strokovno avtoriteto ugotovljena morebitna nepravilnost in napaka pri izvajanju varstva pri delu. Praktično je bila ta interna kontrola poverjena službam za varstvo pri delu. Zaradi tega je tudi republiški zakon o varstvu pri delu postavil tako ostre pogoje glede strokovne izobra-

Počitnice, dopusti, morje, gore — kdo bi še mislil na tovarno, na polletni obračun, delo in na vse ono, kar se nam za ograjo ne zdi prijetno. »Junij, julij, avgust samoupravo pri miru pust'« je nekoč dejal izkušeni politik. Takšno je vsako poletje, pa je tudi letošnje enako prejšnjim? Komajda, kajti kljub silni vročini na nas pljuskajo slapovi slabih novic in napovedi. Podražilo se je to in ono, skratka podražilo se je vse, čeprav globalni odstotek objavljen na televiziji ni visok, kajti podmornice imajo še enako ceno. Bencina bo jeseni manj — nič hudega, saj še za 40 litrov ni lahko najti denarja. Naša bistra (beri slaboumna) administracija pripravlja velike novosti (beri neumnosti) v sistemu obdavčevanja. Na vse naštetu hladno tuširanje letošnjega poletja, bi se človek najraje zapil, pa kaj, ko se je alkohol tudi podražil.

Kaj nam v tej situaciji preostane? Da negodujemo, tarnamo, preklinjamo? Ničesar dobrega ne bo od tega. V »Delu« je pisalo, da bomo sami morali začeti delati. Res ne vem, koga je ta apel pozival, toda verjetno vse. Bolj kot takšen neosebno — demagoški apel nas na to opozarja tudi polletni obračun, ki s surovimi številkami tehta našo pridnost, oziroma rezultat letošnjega prvega polčasa gospodarjenja.

Znabiti pa ta naša surova naravnost v številke, bilance, obračune tudi slaba. Slaba v tem, da si izmišljamo traparije in to eno z drugo, da pozabimo, da je za ograjo 1.400 ljudi z vsakodnevnimi problemi in da ne gre le za to, da bo, ne glede na žrtve, vsakdo od nas ob koncu meseca imel na »rampi« tona svojih izdelkov. Resnično smo že tako daleč, da premišljamo samo še o tonah, milijonih, rokih, dolarjih. Nihče več ne misli na to, da se teh mesečnih tisoč in več ton naredi v takšnih ali drugačnih razmerah, da vsaka tona posrka toliko zdravja, da na toliko in toliko ton odrežemo tudi palec, da v takšnem in takšnem času poleg ton »izdelamo« tudi invalida.

Res da imamo službo varstva pri delu, toda kakšna je varnostna kultura. Res, da organizirano varstvo pri nas praznuje srebrni jubilej, toda koliko je takih, ki si ob brušenju nataknejo očala? Konec koncev kaj pomaga delavcu, ki je ob roko, izpolnjen mesečni plan? Nič, in če bo poškodovanih in obolelih delavcev vedno več, bo tudi več takih, ki jim ne bo mar plan. In kaj potlej? Nič, če v naših glavah ne bo spremembe že prej, spremembe v tem, da hodimo na delo zaradi sebe in ne zaradi planov, ton rokov in dolarjev.

načelih in konceptih varstva pri delu so bile delovne organizacije dolžne:

- da v celoti in v skladu s predpisi o varstvu pri delu izvajajo varstvo oseb na delu in
- da tudi same kontrolirajo, če se varstvo pri delu izvaja v skladu z zakonitimi predpisi.

Delovna organizacija je bila na podlagi takih določil tudi odgovorna za izpolnjevanje teh dolžnosti. Za morebitne kršitve ali opustitve dolžnosti so bile po zakonu predvidene tudi občutne denarne kazni, ki so istčasno zadele delovno organizacijo in odgovorno osebo, ki je napravila prekršek. Na podlagi teh dveh zakonov in to predvsem republiškega zakona o varstvu pri delu smo morali dopolniti pravilnik o varstvu pri delu v DO, ki je bil ponovno sprejet in izdan 10. 6. 1966. leta.

zbe tistih, ki bodo poklicno delali v službi varstva pri delu, naj imajo najmanj višjo izobrazbo ustrezne smeri in vsaj pet let prakse v svoji stroki.

To pomeni, da je zakonodajalec postavil tako ostre kriterije prav zaradi zahtevnosti nalog, ki naj jih opravlja služba za varstvo pri delu in tudi kot opozorilo, da je treba varstveno problematiko obravnavati strokovno na isti strokovni ravni, kot vse druge proizvodne naloge. Torej na varstvo pri delu je treba gledati kot na živ organizem, ki je v nenehnem gibanju in dopolnjevanju. Ta nenehni mehanizem je v stvari nujna medsebojna povezava: človek — zaščita — delovne priprave in naprave oziroma tehnološki postopki.

(Nadaljevanje na 2. strani)

Poslovni rezultati prvega polletja 1983

Za nami je že več kot pol leta in tako smo s periodičnim obračunom presojali rezultate svojega dela. Medtem ko nam obračun za januar—marec navadno ne prikaže realne slike uspešnosti poslovanja, pa so podatki polletnega obračuna že osnova za nadaljnje odločanje, saj so dosti realnejši in prikazujejo dejanska gibanja v poslovanju organizacij združenega dela. Ti so posledica splošnih gospodarskih razmer in pa uspešnosti samega poslovanja v organizaciji.

Izmed splošnih pogojev gospodarjenja naj omenimo le nekatere, ki so izraziteje vplivali na poslovni rezultat. Posebno

pereč problem je bilo zaostajanje prodajnih cen izdelkov kovinsko predelovalne industrije za cenami proizvodnje osnovnih surovin. Že v preteklih letih so cene izdelkov črne metalurgije rastle veliko hitreje kot cene verig in vijakov ter kovaških izdelkov. Tako gibanje je bilo opaziti tudi letos, ko se naše cene niso dvignile, mi pa smo morali plačevati dražje surovine, če smo si hoteli zagotoviti normalno oskrbo. Tudi uvožene surovine postajajo zaradi stalne rasti tečaja dinarja vse dražje in ne moremo več govoriti o nižji ceni uvožene žice v primerjavi z domačo, kot smo to lahko ugotavljali v preteklih

letih. Se posebno zaostajajo cene iz proizvodnega programa TIO. Rešitev problema zaostajanja prodajnih cen pričakujemo do jeseni, vprašanje pa je, kakšen odstotek povišanja nam bo odobren.

Tudi strošek amortizacije je večji kot smo z gospodarskim načrtom videli, in sicer kar 38 % več kot lani v istem obdobju. To je posledica višjih stopenj amortizacije, uveljavljenih že v letu 1982 in revalorizacije osnovnih sredstev. Na višino čistega dohodka je v veliki meri vplival porast pogodbenih in zakonskih obveznosti, med katerimi so najpomembnejše obresti. To je posledica splošnega dviga obrestne mere, saj je bila v letošnjem letu več kot 100 %ovišja. To je prizadelo zlasti nas kot velikega koristnika kratkoročnih kreditov. Rast obresti pa še ni zaustavljena. Že na začetku drugega polletja, to je po 10. juliju 1983, so povečali vse obresti za kredite, ki gredo iz primarne emisije Narodne banke Jugoslavije. To so vsi krediti za selektivne namene, to je za pripravo izvoza, za izvoz ter uvoz.

Vse omenjene obrestne mere so višje za 10 poenov. Splošna obrestna mera zaenkrat še ni višja, vendar že zdaj zaračunavajo banke za eskont menic 32 %. Predvidevajo pa, da bo splošna obrestna mera v jeseni porastla na 37 — 40 %, kar je bil pogoj Mednarodnega monetarnega sklada ob odobritvi novih posojil. V prihodnje bomo morali več pozornosti nameniti prav pridobivanju lastnih virov sredstev, to pa bo možno le z boljšo uspešnostjo poslovanja.

V veliki meri se je podražila tudi energija, predvsem zemeljski plin. V zadnjem času se tudi količine porabljenega plina povečujejo, seveda pa porabimo manj ostalih energetskih medijev.

Ob vseh teh zunanjih pogojih gospodarjenja pa lahko ugotovimo, da so notranji pokazalci še kar uspešni. Fizični obseg proizvodnje je bil 3 % večji od plana, vrednostni pa 9 % večji. Število zaposlenih se je od 1. 1. do 30. 6. 1983 zmanjšalo za 14 delavcev. Produktivnost je večja 2,57 % v primerjavi z istim obdobjem lanskega leta. Vrednost prodaje se je gibala na nivoju plana, izvoz pa je zaostajal, kar je značilno za prvo polletje. Če ugotavljamo uspešnost poslovanja glede na ustvarjen ostanek čistega dohodka, lahko zaključimo, da smo ob dokaj slabih razmerah še kar uspešni. Dve temeljni organizaciji izkazujeta sicer izgubo, vendar je ta manjša kot je bila ugotovljena v prejšnjih mesecih. V radovljiski občini je sicer več temeljnih organizacij prvo polletje zaključilo z izgubo, vendar s področja industrije le Vijakar na in TIO. Verjetno se bo izguba v naslednjih mesecih še zmanjševala, še zlasti, če bomo dosledno izvajali sprejete ukrepe sanacije TIO in predsenacijske v Vijakarni.

Za to obdobje je značilno, da je postal izvoz dohodkovno zanimiv, kar je bistveno drugače, kot v preteklosti, ko smo v zvezi z izvoznimi artikli poznali le rdeče številke. Stalna rast tečaja dinarja povzroča, da so prodajne cene v izvozu ugodnejše kot domače, še zlasti zato, ker te zaostajajo za rastjo cen repromateriala. Če nam bo uspelo izpolniti izvozne obveznosti do konca leta, bo to vplivalo pozitivno na finančni rezultat. Ker sta Verigarna in Sidrne verige precejšen delež celotnega prihodka ustvarila na tujem trgu, je njun poslovni rezultat največji, saj sta za prelive od izvoza dobila obračunane znatne tečajne razlike. Kovačnica sicer ne izkazuje izgube kot je to v preteklih mesecih, vendar je razkorak med prodajnimi cenami kovaških izdelkov na domačem trgu in stroški proizvodnje še vedno velik. Tudi v Kovačnici že izvajajo sprejete ukrepe za izboljšanje stanja, med katerimi je najvažnejši povečanje akumulativnih izdelkov.

Temeljni organizaciji skupnega pomena izkazujeta pozitiven uspeh, čeprav se je ta v Orodjarni nekoliko znižal v pri-

merjavi s preteklim obdobjem. Ker so potrebe po orodju znotraj DO Verige nekoliko manjše, se bo treba maksimalno angažirati pri razvoju proizvodnje orodja za eksterni trg.

Investicijska dejavnost je bila v prvem polletju dokaj intenzivna, saj je bila poraba sredstev kar 104 % večja kot lani v istem obdobju. Najpomembnejše so bile: nakup stružnih avtomatov iz programa TIO 2, gradnja čistilne naprave in druge linije površinske zaščite, več strojev za Orodjarno in TIO, nadaljevali pa smo tudi z gradnjo skladišča goriv in maziv.

Glede gibanja osebnih dohodkov lahko ugotavljamo, da smo jih izplačevali glede na poslovni uspeh v okviru Družbenega dogovora, da pa smo v SOZD Slovenske železarne na zadnjem mestu, tako po višini kot tudi stopnji rasti. Ostale DO opravičujejo takšno rast z dobrimi poslovnimi rezultati, z izjemo TOVIL Ljubljana.

Vsi sprejeti ukrepi so naravnani k temu, da bi tudi v drugem polletju dosegli podobne oziroma boljše poslovne rezultate.

Marjana Kozamernik

(Nadaljevanje s 1. strani)

S spremembo zakonodaje na zvezi in republiški ravni je prišlo do dopolnitve ustavnih amandmajev v letu 1971 in 1972, ki so tudi pripomogli k vsebinski boljši ureditvi varstva

za varstvo pri delu na področju periodičnih pregledov delovnih priprav in naprav.

Seveda kratek pregled uspehov in neuspehov na področju varstva pri delu ne bi bil popoln, če ga ne bi dopolnili z določeno analizo.

Leto	Število zaposlenih	Število nesreč	Število bol. dni zaradi nesreč	Dosežena proizvod. v t
1958	847	155	1.056	5.000
1982	1.488	86	1.200	12.750

pri delu. Zato je prišlo do sprejetja novega republiškega zakona o varstvu pri delu leta 1974. Ta zagotavlja enotno in celovito ter samoupravno urejanje varstva in tudi odgovornost za to področje, ki je izrednega pomena za varno in uspešno delo delavca. Gre za uveljavljanje ustavnega načela, po katerem ima delavec ne le pravico do dela, temveč tudi pravico do dela v združenem delu s sredstvi dela, da odločajo o svojem delu, o pogojih in rezultatih svojega dela. Z ustanavljanjem več temeljnih organizacij združenega dela v naši DO smo leta 1974 pristopili k zakonski ureditvi službe varstva pri delu s tem, da so tozdi pooblastili določenega delavca za opravljanje strokovnih nalog s področja varstva pri delu. Pooblaščenca za varstvo pri delu v tozdu imajo pooblastila, da lahko prepovejo delo na delovnih krajih, za katere ugotovijo, da je zaradi opustitve varstvenih ukrepov in normativov neposredno ogroženo življenje ali zdravje delavcev.

Leta 1976 je bil sprejet samoupravni sporazum o varstvu pri delu, ki je urejal pravice in obveznosti delavcev in organizacijo združenega dela do varnega delovnega okolja in varnih delovnih razmer. Pomemben korak pri razvoju službe varstva pri delu je bil napravljen leta 1978, ko nam je republiški inšpektorat potrdil metodologijo za periodične preglede in preizkuse delovnih priprav in naprav z vidika varstva pri delu. Služba varstva pri delu si je torej tako pridobila pooblastilo za strokovno delo, ki so ga predčasno opravljali zavodi

Iz primerjave je razvidno, da je v tem obdobju število nesreč upadlo.

V tem obdobju je bil ustanovljen obrat družbene prehrane z namenom, da se poleg redne prehrane zagotovi delavcem tudi topel obrok med delom. Z uvedbo tople prehrane smo občutno zmanjšali obolenost delavcev na prebavilih.

Tudi ukinitve nočnega dela žena v letu 1974 je bil velik prispevek k zmanjšanju zdravstvenih in socialnih motenj pri delavkah. Prav tako povzročila nočno delo zmanjšanje delazmožnosti in s tem produktivnosti zaradi trajnega pomanjkanja počitka. Fiziologija človeka, nauk, ki proučuje življenjske pojave in fiziologija dela sta že zdavnaj potrdili, da so ustvarjalne ure na naši zemljepisni širini le od osme do trinajste ure in od petnajste do osemnajste ure, torej le podnevi. Izgleda smešno, če rečemo, da ljudje nismo sove, ki žive ponoči, ampak živa bitja, ki bedimo in delamo podnevi. Le zakaj se torej v našem življenju ne moremo prilagoditi drugačnemu življenjskemu ritmu v zadnjem času, ko uvajamo novi obratovni čas.

Ko smo površno pregledali 25 let humanega dela v naši DO, lahko zaključimo, da so postavljene osnove pognale korenine za rast naše sedanje in bodoče službe varstva pri delu. Naša skupna prizadevanja morajo biti še naprej usmerjena v skrb za varno delo in zdravje delavcev, ki sta hkrati preventivni ukrep zoper delazmožnost in nesrečam pri delu v naših tozdi.

Vitimir Rems

Kaj pa odgovornost za izgube

Ko informiramo kolektiv o podatkih, o izgubah, postane aktualno vprašanje tistih TOZD, ki poslujejo z izgubami. Zgodbe o »izgubarjih« trajajo že predolgo in se prepogosto ponavljajo. Precejšnje število ljudi je prepričano, da bo odpravljanje nerentabilnega poslovanja z izgubami toliko težje, če bomo nadaljevali s prakso, da poravnamo izgube na račun tistih, ki poslujejo in delajo dobro. Potrebno bo konkretizirati odgovornost za poslovanje z izgubami. Pri sedanjih praksi, to je saniranje izgub, je bilo dokaj takšnih nerazumljivih postopkov, ki izkrivljajo nekatera temeljna načela samoupravnih družbeno-ekonomskih odnosov, kot so: načela dohodka, samoupravno dogovarjanje, delitev po rezultatih in podobno. Vse preveč je bilo in je pri izgubarjih prisotno prepričanje, da nekdo mora prikriti izgube, ker je negativno vplivala na gospodarski odnos in boljšo organizacijo dela in poslovanja. Analize vzrokov takšnega poslovanja kažejo, da so najbolj odgovorni TOZD same in sicer zaradi slabe organizacije in zaradi neprilaganja tržišču. Prav gotovo bi bilo drugače, ko bi iz-

ražali zahteve po zakonskih normah, po katerih je za te kolektive predvideno izplačevanje zamjenjenih osebnih dohodkov za dobo nerentabilnega poslovanja.

Gotovo ne bo nihče zadovoljen, da bi prišlo do tega, toda enkrat bo treba po tej poti, če želimo izkoreniniti navado, **da živimo na tuj račun**. Odkrito je treba povedati, da je med temi temeljnimi organizacijami združenega dela dosti takšnih, ki imajo slabo delovno disciplino, nezainteresirane strokovne službe, za katere bi bil ukrep plačevanja zamjenjenih OD zadosten signal, da bi pričeli odločneje odpravljati subjektivne slabosti.

Postavlja se vprašanje, ali se z uveljavljanjem administrativnega ukrepa zastruje odgovornost za izgube. Seveda je odgovor povsem pritrdilen. Drugo vprašanje je, ali je na primer dobro, da zaradi uveljavljanja ukrepa vsi člani kolektiva dobivajo enak dohodek. Zapleteno in pomembno pa je vprašanje, ali je kolektiv sposoben, da se z odpravo lastnih slabosti iznebi izgub.

Franc Hanžič

VERIGA št. 10, OKTOBER — 1978

Proizvodnja v prvem polletju 1983

V prvi polovici leta smo dosegli naslednje rezultate: proizvedenih je bilo skupno 11.568 ton izdelkov, od tega za eksterni trg 6.548 ton, kar predstavlja 57 % od skupne proizvodnje. Vrednostno smo proizvedli za 1.339 milijonov, od tega je eksterne proizvodnje za 901 milijon oz. 67 %. V istem obdobju lani je bil vrednostno delež eksterne proizvodnje v skupini 62 %, količinsko pa 59 %. V prvem polletju letos smo na eksterni trg prodali 6.347 ton izdelkov, kar je za 2 % manj kot lani, oziroma za 828 milijonov din. Izvozili smo 1.393 ton ali 22 % od eksterne realizacije, vrednostno pa znaša izvoz 150 milijonov din oziroma 18 % od eksterne realizacije.

V primerjavi s planom je bila v prvem polletju skupna količinska proizvodnja za 4 % višja od načrtovane, interna proizvodnja je višja za 9 %, eksterna pa je na nivoju planirane. Glede na enako obdobje lani je skupna količinska proizvodnja za 4 % višja, interna proizvodnja je za 10 % višja, medtem ko je eksterna proizvodnja na nivoju lanske. Izmed posameznih temeljnih organizacij sta količinski plan eksterne proizvodnje izpolnili Vijakarna in Kovačnica. Planskih obveznosti interne proizvodnje ni izpolnila Kovačnica. Glede skupne količinske proizvodnje so vsi tozdi izpolnili planske obveznosti, glede na isto obdobje lani pa imata Vijakarna in Verigarna nižje doseganje, Sidrne verige in Kovačnica pa višje. Za skupno vrednostno proizvodnjo na nivoju delovne organizacije velja, da je v primerjavi s planskimi obveznostmi višja za 9 %, prav toliko eksterna, interna proizvodnja pa je vrednostno za 8 % višja od planirane.

Količinsko in vrednostno doseganje plana po trgih in tozdih je razvidno iz naslednje tabele:

plana je zaradi velikih popravil in tekočih okvar strojev pri iver vijakih do Ø 3,0 mm in pri lesnih vijakih Ø 3,1 — 3,5 mm. Pomanjkanje delovne sile je vzrok za nedoseganje proizvodnega plana pri lesnih vijakih Ø 3,6 — 4,0 mm in 5,6 — 6,0 mm. Odprema je dosežena v višini 59 %.

Skupna količinska proizvodnja v Verigarni je na ravni planirane, presežen je plan interne proizvodnje, ki pa predstavlja manjši delež. Pomembnejši izpad proizvodnje je pri visokodpornih verigah zaradi termične obdelave, zaradi embalaže pa pri snežnih verigah, zaščitnih verigah in pri verigah z grabeži. Odprema je nižja od planirane za 18 %.

V Sidrnih verigah je največji izpad pri eksterni proizvodnji, ki je za 35 % nižja od planirane. Izpad proizvodnje je zaradi tekočih okvar strojev in manj izkoriščenih kapacitet pri odgorevno varjenih verigah Ø 21 — 37, zaradi pomanjkanja materiala ter zaradi izdelave drobnejših dimenzij pa pri dimenzijah nad 37. Odprema je dosežena v višini 88 %, od proizvodnje pa je višja za 35 %.

Kovačnica je presešla proizvodni plan za eksterni trg, in sicer količinsko ter vrednostno, ni pa dosegla skupne planirane količinske proizvodnje in proizvodnega plana za interni trg. Pomemben delež v proizvodnji predstavljajo dvovertični transporterji in bremenske verige, vendar je zaradi pomanjkanja verig proizvodnja nekoliko nižja od planirane. Pomembnejše preseganje plana pa je pri delih dvovertičnih transporterjev in pri odkovskih serijske izdelave. Odprema izdelkov je za 3 % nižja od planirane.

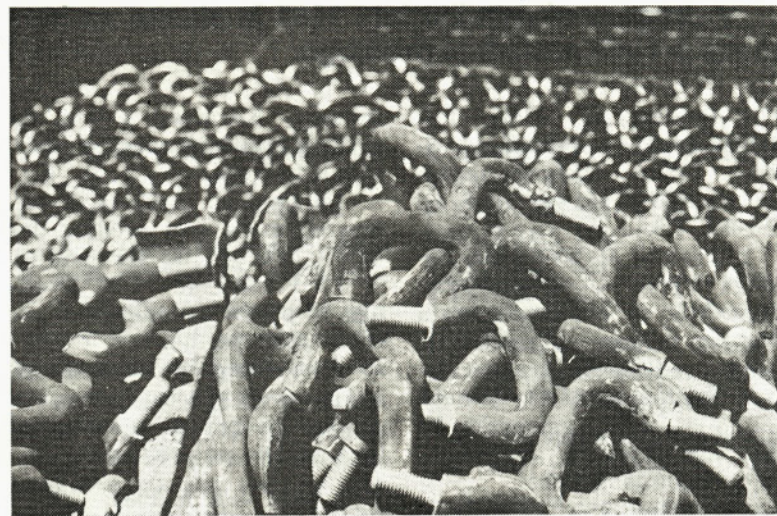
V TIO je proizvodnja nižja od planirane za 12 %. Razlogi za nedoseganje plana so predvsem v pomanjkanju kapacitet

in materiala ter naročil. Odprema je dosežena 56 %.

V Orodjarni je proizvodni plan vrednostno dosežen v višini 78 %. Vzroki za nedoseganje plana so zaradi termične obdelave pri orodjih iz jekla, zaradi pomanjkanja naročil pa pri orodjih iz trdih kovin.

V Vzdrževanju je proizvodni plan vrednostno dosežen v višini 71 %. Plan ni dosežen pri izdelavi osnovnih sredstev in velikih popravilih.

Vrednostni in količinski podatki o proizvodnji ter o doseganju plana po tozdih so prikazani v naslednjih tabelah:

Količinska proizvodnja za julij v tonah

Tozd	Eksterna proizv.			Interna proizv.			Skupna proizv.		
	plan	dosež.	ind.	plan	dosež.	ind.	plan	dosež.	ind.
Vijakarna	244	179	73	—	—	—	244	179	73
Verigarna	395	388	98	2	10	500	397	398	100
Sidrne verige	306	198	65	715	625	87	1021	823	81
Kovačnica	151	164	109	51	32	63	202	196	97
DO VERIGA	1096	929	85	768	667	87	1864	1596	86

Vrednostna proizvodnja za julij v 000 din

Tozd	Eksterna proizv.			Interna proizv.			Skupna proizv.		
	plan	dosež.	ind.	plan	dosež.	ind.	plan	dosež.	ind.
Vijakarna	27.631	23.137	84	6	453	7550	27.590	23.590	85
Verigarna	42.465	36.634	86	1.634	963	59	44.099	37.597	85
Sid. verige	23.954	19.947	83	35.350	33.696	95	59.304	53.643	90
Kovačnica	25.911	27.685	107	9.540	10.173	107	34.451	37.858	107
Orodjarna	417	337	81	8.851	6.956	79	9.268	7.293	79
Vzdrževanje	203	26	13	12.141	8.798	72	12.344	8.824	71
TIO	17.981	15.772	88	—	111	—	17.981	15.883	88
DO VERIGA	138.562	123.538	89	67.522	61.150	91	206.084	184.683	90

Veriga med 200 največjimi DO v SRS

Lani smo v našem glasilu objavili podatke o tem, kakšno je mesto naše delovne organizacije v Sloveniji. Tudi letos objavlja Gospodarski vestnik vrstni red največjih. Kriteriji razvrščanja so naslednji: višina dohodka, število zaposlenih, uporabljena poslovna sredstva in celotni prihodek. Letos je po višini ustvarjenega dohodka na prvem mestu Železarna Jesenice, v prejšnjih letih je bila to Iskra Kranj. Ta se je lani razcepila na tri delovne orga-

nizacije in je tako izgubila prvo mesto. Kljub temu pa še vedno zasede Iskra — DO industrija za telekomunikacije in računalništvo Kranj četrto mesto po višini ustvarjenega dohodka. Po številu zaposlenih je na prvem mestu TAM Maribor, ki zaposluje 7148 delavcev. Uporabljenih poslovnih sredstev so imeli največ v SOZD Železniško gospodarstvo Ljubljana, kar je za njihovo dejavnost značilno. Kriterij višine ustvarjenega celotnega prihodka pa dodeljuje prvo mesto SOZD Petrol, DO Trgovina, ki je sicer po ustvarjenem dohodku na 67. mestu.

In kje je DO Veriga Lesce? Letos nam pripada 128. mesto glede na ustvarjeni dohodek, kar pomeni, da smo v primerjavi z drugimi napredovali, saj smo bili lani na 140. mestu. Število zaposlenih smo povečali za 1 %, kar je pozročilo, da smo zdaj na 126. mestu, prej pa smo bili na 131. Po uporabljenih poslovnih sredstvih smo 95., prej smo bili 81. in po višini celotnega prihodka 133., prej 146. Podatki torej kažejo, da smo napredovali tako po višini

dohodka, celotnega prihodka in številu zaposlenih, nazadovali pa pri uporabljenih poslovnih sredstvih.

V seznam največjih so po kriteriju višine dohodka uvrščeni še: Železarna Ravne na 2. mesto, Železarna Štore na 13. mesto. V seznamu 200 največjih ni ostalih DO v SOZD Slovenske železarne, to je Plamena Kropa, Žične Celje in Tovila Ljubljana.

Iz občine Radovljica sta poleg naše delovne organizacije uvrščeni med 200 največjih v SRS še Elan Begunje in LIP Bled. Elan Begunje je pred nami, in sicer na 119. mestu po ustvarjenem dohodku.

Opazen je precejšen napredek Elana po vseh kriterijih v primerjavi s prejšnjim letom. LIP Bled je 179. po kriteriju dohodka, medtem ko je bil leto prej 134.

Omenim naj še to, da so bili za razvrstitev upoštevani podatki po zaključnih računih za l. 1981 in 1982, ki jih objavlja Služba družbenega knjigovodstva.

Marjana Kozamernik

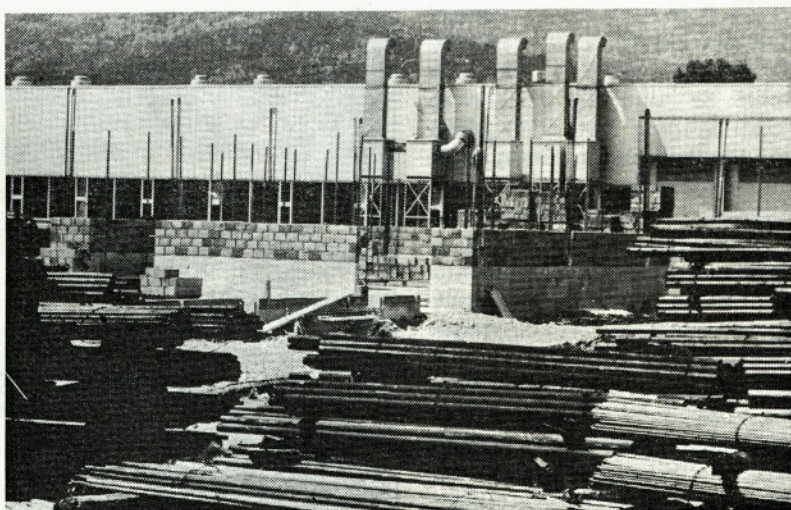
Proizvodnja januar—junij

Indeksi plan = 100

Tozd	količinsko (v kg)			vrednostno (v din)		
	ekster.	int.	skupaj	ekster.	int.	skupaj
Vijakarna	105	—	105	115	6161	116
Verigarna	99	822	101	98	142	100
Sidrne verige	92	109	104	145	115	127
Kovačnica	109	75	100	105	82	99
Orodjarna	—	—	—	235	99	105
Vzdrževanje	—	—	—	36	106	105
TIO	—	—	—	80	—	80
DO VERIGA	100	109	103	109	108	109

Za proizvodnjo v juliju velja, da količinsko in vrednostno niso bile izpolnjene planske obveznosti za eksterni in interni trg. Skupna količinska proizvodnja na ravni delovne organizacije je za 14 % manjša od planirane, vrednostna proizvodnja na ravni delovne organizacije je za 14 % manjša od planirane, vrednostna proizvodnja pa je za 10 % nižja od planirane.

V Vijakarni je bil proizvodni plan količinsko v kg dosežen 73 %, kosovno pa 64 %. Pomembnejši izpad doseganja

Inovacije v Verigi

V drugem trimesečju leta 1983 je služba za inovacije prejela naslednje predloge:

1. Predlog št. 19/83, inž. Hanžič Darko — tehnolog kvalitete: Hladno stiskanje sornikov po DIN 82101 za GH-1, 1,6 in G6-1, 1,6.

2. Predlog št. 20/83, inž. Faladore Vinko — vodja ROES: Razvodnik za avtobusna vrata (vložena prijava za zaščito izdelka s patentom).

3. Predlog št. 21/83, Bernard Zlatko — vodja galvanske linije: Izboljšava na avtomatski liniji cinkanja z bobni.

4. Predlog št. 22/83, Rems Vitomir, Jelenc Dušan in Veren Bela — vsi iz Vzdrževanja: Rekonstrukcija stroja za stiskanje mostičkov do Ø 23.

5. Predlog št. 23/83, Dragan Nikolaj, Jelenc Dušan in Knežević Dane — vsi iz Vzdrževanja: Izboljšava tesnenja na pralnem stroju v Vzdrževanju.

6. Predlog št. 24/83, Knežević Dane in Kunšič Matija, oba iz Vzdrževanja: Izboljšava na tesnenju hidravlične stiskalke 600 t v Orodjarni.

7. Predlog št. 25/83, inž. Hanžič Darko — tehnolog kvalitete: Stiskanje spojnih členov T 30 iz obroča (možno tudi za ostale izdelke podobnih dimenzij).

8. Predlog št. 26/83, Bertonec Marjan in Frank Dušan, oba iz Vzdrževanja: Orodje za vrezovanje navojev z navojno matico.

9. Predlog št. 27/83, Stiperski Marjan in Zupan Ivo iz Vijakarne in Podgornik Niko iz Vzdrževanja: Naprava za prebiranje vijakov in kovic.

10. Predlog št. 28/83, Pogačnik Franc iz Vzdrževanja: Predelava lamelne elektromagnetne sklopke pri rezkalnem stroju PGVZ-400, Orodjarna.

11. Predlog št. 29/83, Janša Jože, Kunšič Matija in Praprotnik Janez, vsi iz Vzdrževanja: Izboljšava na ravninskem brusilnem stroju Zocka v Orodjarni.

12. Predlog št. 30/83, Kranjc Janez iz Orodjarne in Larisi Janko iz Vzdrževanja: Izboljšava na utornem avtomatu 16—12, Carlo Salvi za izdelavo utorov na vijakih M 8 × 41,9 Titan (za Plamen).

13. Predlog št. 31/83, Lindič Alojz iz Kovačnice: Nova izvedba zaščite gum z grabeži.

14. Predlog št. 32/83, inž. Hanžič Darko — tehnolog kvalitete: Stiskanje stremen škopca DIN 82101, po 4 kose naenkrat, za velikost 0,6 in 0,4.

V omenjenem obdobju je strokovna komisija za obravnavanje racionalizacijskih predlogov pripravila naslednje predloge za komisije po tozdih:

1. seja — 1. 4. 1983

1.1 Predlog št. 8/83. Avtor predloga mora na osnovi dejanskega stanja na četrti liniji v novi kovačnici dopolniti svoj prvotni predlog.

1.2 Predlog št. 9/83. Avtor predloga mora na osnovi realnih potreb na četrti liniji predložiti svoj dopolnjeni oziroma prilagojeni predlog.

1.3 Predlog št. 10/83. Predmetno zadevo se prepusti v ob-

ravnavo Kovačnici s tem, da predlog prouči in odloči o realizaciji predloga.

1.4 Predlog št. 11/83. Predlagatelj mora svoj predlog delati, tako da bo sprejemljiv.

1.5 Predlog št. 14/83. Predlog je podan za enkratno posebno nadomestilo.

1.6 Predlog št. 18/83. Predlog se osvoji in tečejo avtorjeve pravice od prvega razpisa naloga za delo po predlogu.

2. seja — 9. 5. 1983

2.1 Predlog št. 41/82. Ko se bo začelo delati verige po predlogu, se bodo začele pravice predlagatelja do posebnega nadomestila in to za dobo treh let.

2.2 Predlog št. 32/82. Predlog je podan za enkratno posebno nadomestilo.

2.3 Predlog št. 11/79. Predlog je podan za enkratno posebno nadomestilo štirim udeležencem.

2.4 Predlog št. 26/79. Predlog za izplačilo posebnega nadomestila za drugo leto koriščenja predloga.

2.5 Predlog št. 5/83. Predlog je podan, da se osvoji predlog, izdelava dokumentacija in orodje izdelava, pravice predlagatelja veljajo 3 leta.

2.6 Predlog št. 16/83. Predlog je podan za enkratno posebno nadomestilo.

2.7 Predlog št. 17/83. Predlog je podan za enkratno posebno nadomestilo.

2.8 Predlog št. 15/76. Predlog za izplačilo posebnega nadomestila za drugo leto koriščenja predloga.

3. seja — 17. 6. 1983

3.1 Predlog št. 8/83. Po oceni Kovačnice in komisije se predlog osvoji in arhivira.

3.2 Predlog št. 19/83. Predlog se osvoji in se bo obračun delal 3 leta.

3.3 Predlog št. 25/83. Predlog se ne osvoji zaradi težav, ki bi bile pri izdelavi orodja.

3.4 Predlog št. 24/83. Predlog je enkratno posebno nadomestilo.

3.5 Predlog št. 6/83. Predlog za enkratno posebno nadomestilo za oba predlagatelja.

3.6 Predlog št. 4/83. Predlog vodstvu tozda TIO, da izdelava prototip in čimprej izvrši preizkus izdelka.

3.7 Predlog št. 3/83. Predlog vodstvu tozda TIO, da izdelava prototip in čimprej izvrši preizkus izdelka.

3.8 Predlog št. 20/83. Vložena je zahteva za zaščito s patentom, vendar je potrebno opraviti vse potrebne dejavnosti, da bi preizkusili izdelek.

4. seja — 24. 6. 1983

4.1 Predlog št. 21/83. Predlog za enkratno posebno nadomestilo.

4.2 Predlog št. 12/83. Predlog za enkratno posebno nadomestilo za vse štiri predlagatelje.

4.3 Predlog št. 13/83. Predlog za oba predlagatelja, enkratno posebno nadomestilo.

4.4 Predlog št. 44/82. Predlog za oba predlagatelja, enkratno posebno nadomestilo.

4.5 Predlog št. 23/83. Predlog enkratnega posebnega nadomestila za vse tri predlagatelje.

4.6 Predlog št. 1/83. Predlog enkratnega posebnega nadomestila za 15 upravičencev.

4.7 Predlog št. 22/83. Predlog enkratnega posebnega nadomestila za tri predlagatelje.

Komisije za delovna razmerja po tozdih so dokončno odločale o naslednjih predlogih:

1. KOVAČNICA

1.1 Predlog št. 34/82, inž. Bizjak Marjan in Lužnik Franc, oba iz razvoja: Prebijanje lukenj namesto vrtnja na izdelkih vezni člen, škopci in trebušasti škopci. Komisija je sprejela sklep o izplačilu posebnega nadomestila za drugo leto koriščenja predloga in to: inž. Bizjak Marjan 21.168,85 din in Lužnik Franc 9.072,35 din.

1.2 Predlog št. 2/83, inž. Hanžič Darko iz službe kontrole: Kovaška linija za izdelovanje sornikov za škopce DIN 82101 (čokolada). Ker je predlagatelj podal bolj racionalni predlog za izdelavo istega izdelka, se predlog 2/83 umakne in arhivira.

1.3 Predlog št. 14/83, Veren Bela iz Vzdrževanja: Izdelava električne sheme in predelava podajne naprave za surovce pri indukcijski peči v Kovačnici. Za predlog je komisija sprejela sklep o izplačilu enkratnega posebnega nadomestila v znesku 8.000 din.

1.4 Predlog št. 18/83, Horvat Martin iz Kovačnice: Utopno kovanje obroča Ø 19. Komisija je predlog sprejela in določila, da bodo pravice predlagatelja tri leta od dneva pričetka izdelave obrocev po predlogu.

1.5 Predlog št. 26/79, inž. Harinski Jože iz Orodjarne in Lužnik Franc iz razvoja: Izboljšava postopka veznih členov. Komisija je sprejela sklep o drugem izplačilu posebnega nadomestila, in to: inž. Harinski Jože 48.902,56 din in Lužnik Franc 20.958,25 din.

1.6 Predlog št. 5/83, inž. Hanžič Darko iz službe kontrole: Nov tehnološki postopek izdelave napenjalnega kavlja št. 3 in ostale velikosti. Komisija osvaja predlog in naroča, da vodstvo tozda čimprej naroči orodje za izdelavo kavlja.

1.7 Predlog št. 16/83, Horvat Martin in Lindič Alojz, oba iz Kovačnice: Posebno orodje za izdelavo grabeža št. 1. Za predlog je komisija sprejela sklep o izplačilu enkratnega posebnega nadomestila — Horvat Martinu 11.000 din in Lindič Alojzu 11.000, skupaj pa 22.000 din.

1.8 Predlog št. 17/83, Horvat Martin iz Kovačnice. Oblikovalno orodje za izdelavo nateznega ključa št. 3 in 4. Za predlog je komisija odobrila izplačilo enkratnega posebnega nadomestila v znesku 12.000 din.

1.9 Predlog št. 15/76, Mešiček Bogdan, upokojenec in še 7 predlagateljev: Vrtalna priprava za Vrtnanje klinov. Za predlog je komisija odobrila izplačilo posebnega nadomestila za drugo leto koriščenja predloga. Vsak od predlagateljev prejme 4.240,20 din, to so: Mešiček Bogdan, inž. Bizjak Marjan, dipl. inž. Resman Franc, inž. Jerman Brane, Prtnač Rine, Arh Tine, Veren Bela in Knežević Dane.

2. VZDRŽEVANJE

2.1 Predlog št. 11/79, Miklič Jože iz investicijske službe, Murn Franc in dipl. inž. Vogelnik Peter iz Vzdrževanja ter dipl. inž. Štular Cveto, bivši sodelavec: Znižanje električne konične obremenitve v TVL. Za predlog je komisija odobrila izplačilo enkratnega posebnega nadomestila, in to: Miklič Jože 30.000 din, Murn Franc 10.000 dipl. inž. Vogelnik Peter 5.000 in dipl. inž. Štular Cveto 5.000 din.

3. ORODJARNA

3.1 Predlog št. 39/82, Habjan Vinko iz Orodjarne: Lopata za čiščenje nesnage na tlaku. Komisija je sprejela sklep o izplačilu enkratnega posebnega nadomestila v znesku 3.000 din.

3.2 Predlog št. 32/82, Janškovec Marjan iz Orodjarne: Izdelava gravure za žige s postopkom eroziranja. Za predlog je komisija odobrila izplačilo posebnega nadomestila v vrednosti 8.000 din.

3.3 Predlog št. 24/83, Knežević Dane in Kunšič Matija iz Vzdrževanja: Tesnenje hidravlične stiskalke 600 t v Orodjarni. Za predlog je komisija odobrila izplačilo enkratnega posebnega nadomestila v višini 1.000 din vsakemu predlagatelju, skupaj 2.000 din.

Ob priliki praznovanja praznika dela — 1. maj — je občinska Raziskovalna skupnost Radovljica podelila pet denarnih nagrad z diplomom za najboljše inovacije v letu 1982. Od petih nagrad jih je 4 prišlo v Verigo in ena v Elan. Naši nagrajenci so: Pogorevc Hubert, inž. Harinski Jože, inž. Hanžič Franc, Lužnik Franc, Frelih Stane, Mešiček Bogdan, inž. Bizjak Marjan, dipl. inž. Resman Franc, inž. Zorman Brane, Prtnač Tine, Arh Tine, Veren Bela in Knežević Dane. Lepe čestitke za priznanja!

Bralce časopisa obveščam, da smo v Verigi dne 30. 6. 1983 ustanovili društvo izumiteljev in avtorjev tehničnih izboljšav — DIATI. Namen društva je predvsem skoncentrirati znanje že uspešnih inovatorjev v nove rešitve. V kratkem (po počitnicah) bomo začeli vpisovati članke društva, članarina zneske 50 din. Izkoriščam priliko, da se zahvalim sindikalni organizaciji Veriga za finančno pomoč ob ustanovitvi društva, kakor tudi direktorju Noč Pavlu, dipl. inž. za obljubljeni podporo od vodstva podjetja.

Vsem inovatorjem, kakor tudi ostalim članom želim čim prijetnejše počitnice.

Albin Lampe

Partizanski tabor Heroj Tonček

Vsako leto ob zaključku šolskega leta organizira občinska konferenca ZRVS v sodelovanju s TO in sekretariatom za ljudsko obrambo občine partizanski tabor »heroj Tonček«.

Letos je bil tabor organiziran 3. junija 1983 v Ribnem pri Bledu. Udeležilo se ga je 50 učencev 7 razredov osnovnih šol občine Radovljica in 50 rezervnih vojaških starešin, pripadnikov TO, JLA in ostalih spremljevalcev.

Otvoritvi tabora so prisostvovali tudi predstavniki občinske skupščine in vseh družbenopolitičnih organizacij občine ter žena in sin pokojnega narodnega heroja.

Namen tabora je negovanje tradicij NOB, pridobivanje učencev za vojaške poklice, obujanje spomina na narodnega heroja Antona Dežmana — Tončka, ki je bil pred leti pobudnik tabora in kot zaključek obrambnih priprav osnovnih šol.

Glavni poudarek je bil na spoznavanju sodobnega orožja

in vojaških poklicev. Razgovor o vojaških poklicih je vodil Jakob Vidic s pomočjo gojencev vojaških šol.

Učenci so bili po posameznih šolah organizirani v čete in vode. Tekmovali so v naslednjih disciplinah:

- kviz na temo NOB,
- poznavanje in nudenje prve pomoči.
- poznavanje puške M 48,
- streljanje,
- kulturni program,
- disciplina.

Najboljši je bil I. vod, I. četa iz osnovne šole Bled, za kar je prejel zastavico tabora »heroj Tonček«.

Pred zaključkom je bilo izvedeno pokazno streljanje pripadnikov teritorialne obrambe Radovljica, skupno s člani lokostrelskega kluba Eksoterm. Po oceni izvedbe tabora je bil le-ta dobro pripravljen in je v celoti uspel.

Jordan Blažević

Strateški pomen čistih vodnih izvirov za Gorenjsko

V predelu Gorenjske, kjer je zemljišče pretežno hribovito in gorato je zaradi vse večje stopnje industrializacije ogroženo ekološko ravnotežje, ki se predvsem odraža pri ekologiji tekočih in stoječih voda. Tako lahko celotno problematiko, ki jo moramo obravnavati kompleksno, opredelimo na naslednja področja:

1. Preskrba prebivalstva s pitno vodo v mirnem času in eventualno vojnem času.

2. Viri onesnaževanja in ekološki vplivi na celovito okolje s poudarkom na vodo.

3. Struktura vodnih izvirov kot potencialnih virov preskrbe enot v okviru SLO s pitno vodo.

4. Možnosti drastičnih posegov v ekologijo okolja na posameznih področjih Gorenjske.

1. PRESKRBA PREBIVALSTVA S PITNO VODO

Glede na dejstvo, da se število prebivalstva v ožjih industrijskih področjih stalno veča in da se tudi potrebe prebivalstva za sanitarno vodo stalno povečujejo, je preskrba s pitno vodo izrednega pomena četudi je vedno bolj ogroženo. Nima smisla navajati statističnih podatkov niti različnih bolj ali manj znanstvenih prognoz. Lahko si ogledamo samo nekaj podatkov, ki izhajajo iz analiz v svetu in tudi pri nas. Vsebnost SO₂ se v zraku iz leta v leto povečuje kar povzroča kislost meteornih voda, ki padajo na zemljo. Pri tem so najbolj ogrožene stoječe vode kot so jezera. Industrializacija povzroča poleg ostalega tudi onesnaževanje s težkimi kovinami. Kako izredno nevarno je tovrstno poseganje v človekovo okolje najbolj drastično kaže primer Minamata boleznina na Japonskem. Težke kovine se s meteornimi vodami prav tako izpirajo v jezera in morja, poleg tega pa se pojavljajo že na izviri sladkih voda. Proces filtriranja meteornih voda v slojih kamenin postaja zaradi prevelike stopnje oneznaženosti in zaradi kemičnih prvin, ki jih naravni sistem ni sposoben neutralizirati ali filtrirati vedno bolj neučinkovit.

Tako se poleg vedno večjega pomanjkanja pitne in sanitarne vode pojavlja tudi vedno slabša kvaliteta še pogojno uporabne vode, ki smo jo v večini primerov že prisiljeni obdelati z dodatnimi kemičnimi postopki, da zagotovimo zdravju neškodljivo kakovost, kar pa je še vedno relativno.

Četudi smatramo, da se pesimistične napovedi strokovnjakov o demografski eksploziji v letu 2000 ne bodo uresničile, pa vemo lahko to, da bo še pred tem postal v celotnem svetu izredno pereč problem kvaliteta pitna voda.

Če si konkretno ogledamo naše ožje okolje, ki je bogato z vodnimi izviri, bi lahko na prvi pogled smatrali, da pri takem vodnem bogastvu ne more biti bojazni, da bi zmanjkalo

pitne vode. Žal pa natančnejša analiza pokaže že bistveno drugačno sliko od pričakovane. Zaradi sezonskega nihanja nivoja vseh vodnih izvirov pri katerih nastopajo tudi 4-kratne razlike v količini se v času minimuma že pojavlja problem, da zajetje pitne vode poruši suhe struge.

Takšna situacija je prisotna na nekaj zajetjih v širši okolici. Pri tem pa je prisotna še splošno onesnaževanje teh voda predvsem s kemičnimi substancami, ki so prisotne v zraku in na zemlji, ki jih meteorne vode izpirajo v struge ali preko kamenin in slojev zemlje do izvirov vode.

Pri tem moram svojo trditev podpreti tudi z nekaj številkami, ki nam povedo, da smo praktično že vsi več ali manj zastrupljeni. Človek je žal pri svojem razvoju zavestno vse kar je naredil zadržal v svoji biosferi razen kozmičnih plovil, pri tem pa je človek sestavni del te iste biosfere. Kako grozljiva je lahko številka nam pokažejo naslednji podatki:

1. Do danes je sintetizirano ali izdvojeno 4.500.000 raznih kemikalij.

2. 60.000 kemikalij se nahaja v široki vsakdanji uporabi, od tega jih je 1.500 kot aktivne sestavine pesticidov, 4.000 kot zdravila, 5.500 dodatki za hrano, ostalih 4.700 pa odpade na razne industrijske in kmetijsko uporabne kemikalije.

V kolikor pa še upoštevamo sodobne arzenale kemičnih borb sredstev vseh armad po svetu, predvsem velesil, potem nam je ob pesimističnem pogledu na tak kemičen svet lahko tesno pri srcu, saj poleg konstantnega in v principu akumulativnega zastrupljanja z raznovrstnimi posledicami obstaja velika verjetnost, da bomo izpadli kot žrtev kemične zastrupitve v takšni ali drugačni obliki.

Kako bi zadeva izgledala v vojni je pa še posebno vprašanje. Vsekakor bo potrebno v sistemu SLO nujno vključiti in zelo dobro organizirati čuvanje izvirov pitne vode. Če upoštevamo odprtost naših meja in množico turistov, ki leto za letom prihaja, potem nam je lahko takoj jasno, da imajo lahko zelo točne podatke o izviri vode. Ker pa na mje poznano, da sistem TO in partizanskega vojskovanja temelji na preskrbi enot s terena, potem nam glede na možnosti, ki jih nudijo sodobna kemična orožja postaja jasno, da je pomen pitne zdrave vode izreden in ga ne smemo zanemariti, če želimo ohraniti v danem trenutku sposobnost in možnost borbe za domovino in vse to, kar smo v letih revolucionarne izgradnje dosegli.

Dejstvo je, da ima tudi tehnološki napredek svojo ceno, ki jo pač moramo plačati. Pri tem seveda pa je potrebno opredeliti predvsem to, da v kolikor že sedaj s svojim delom ali nedelom povzročimo kritično stanje

ekologije našega okolja potem nam lahko neka dodatna sprememba popolnoma poruši to ravnotežje.

To je v bistvu tisto, česar si nikakor ne smemo dovoliti, kajti nepotrebne žrtve pri tako majhnem narodu nimajo resnično nobenega smisla. Verjetno pa si tudi nihče ne želi, da bi morali pitno vodo kupovati v trgovini, za pridobivanje le-te pa trošiti dragocene vire energije za katere pa prav tako vemo, da jih je vedno manj in da bo v bližnji bodočnosti potrebno krepko razmišljati kaj storiti, da bomo energetsko sposobni zadovoljiti potrebam tehnološkega napredka in osnovnim potrebam občanov.

2. VIRI ONESNAŽEVANJA IN EKOLOŠKI VPLIVI NA CELOVITO OKOLJE S POUČENOM NA VODO

Tradicionalni razvoj industrije, ki izhaja iz zgodnjih začetkov kovaške in železarske industrije tudi v sedanjem času poleg lesne industrije že po principu tradicije in vztrajnosti ljudskega pojmovanja ostaja v tem našem okolju tradicionalno v tem osnovnem okviru. Tako imamo zgodovinsko dediščino energetsko in surovinsko intenzivne proizvodnje, ki v sedanjih razmerah nima praktično nobene prave osnove. Žal pa tega stanja s strani ekologije ne moremo spremeniti ampak se moramo usmeriti v reševanje problemov, ki jih tovrstna industrija povzroča s svojim vplivom na ekologijo okolja. Poleg intenzivnega onesnaževanja zraka s prahom, dimom in plinastimi kemičnimi substancami nastopa tudi izredno intenzivno termično onesnaževanje. To pa še ni vse. Vsa industrija od lesne, tekstilne in kovinske predelovalne v sedanji sodobnejši tehnologiji praktično ne more eksistirati brez uporabe kemikalij, ki služijo za kemično obdelavo končnih izdelkov ali kot kemikalije potrebne v tehnološkem procesu.

Iz poročila inšpektorata je razvidno, da čistilne naprave v različnih oblikah sicer nastopajo, vendar je končna ocena samo ta, da je večina le-teh samo kot nujno zlo in je zelo velika verjetnost, da zaradi objektivnih in subjektivnih vzrokov prihaja do onesnaževanja preko vseh dovoljenih meja, kar včasih resno ogroža zdravo okolje. Kontrola nad vsemi čistilnimi sistem ni učinkovita in je odvisna izključno od zavesti ljudi, ki s temi sredstvi delajo in so zadolženi, da izvajajo kontrolo in nadzor nad izparinami in odplakami. Ker praktično v našem okolju ni tovarne, ki ne bi tako ali drugače onesnaževala okolje smatram, da nima smisla naštevati vseh, ampak bi se osredotočili samo na najbolj kritične. Eden največjih onesnaževalcev okolja po vseh elementnih, bistvenih za ekologijo je železarna Jesenice, ki onesnažuje:

1. Zrak s plini, dimom in kemičnimi substancami, med drugimi tudi težkimi kovinami.

2. Okolje s toploto, ki uhaja iz vseh energetskih postrojenj.

3. Okolje s hrupom, ki je v sedanji situaciji spremljajoč pojav pri tehnološkem procesu.

4. Voda s toploto in odplakami v obliki jalovine, kemičnih substanc, olj in neposredno preko meteornih voda z izpiranjem zraka tudi širše okolje, med njimi tudi izvire na področju Mežaklje in obrobni gorskih in hribovitih predelov do Radovljiške kotline.

Posledice onesnaževanja voda direktno preko odplak in indirektno preko meteornih voda v skupnem seštevku z ostalimi manjšimi onesnaževalci se kaže v povečani kislosti stoječih voda, ki sicer še ni biološko smrtonosna in pa v izredni strupenosti usedlin. Tako se nakopičenje teh odpadkov akumulira v akumulacijskem jezeru hidroelektrarne Moste, ki stoji nizvodno. Ker pa zaradi dvomljivo potrebnega čiščenja korita akumulacijskega jezera prihaja do občasnih izpustov vode na najnižji točki jezera, je pri zadnjem izpustu povzročilo množičen pomor vseh rib do Medvod, kar znaša ca. 60 km dolžine.

Ob dejstvu, da se mesto Ljubljana preskrbuje s pitno vodo, ki jo črpajo izpod nivoja Save kot talnico, ki v precejšni meri pronicava ravno iz struge Save in ob znanih vendar neobjavljenih izsledkih o snoveh, ki jih filtri odstranijo in snoveh, ki jih ne odstranijo, se lahko nad tem zgrozimo. Ker pa nihče ne more dokazati vzroka eventualnega obolenja niti eventualnih manjših ali premalo izraženih deformacij novorojenčkov, je seveda situacija takšna kakršna pač je v celoti spremenljiva za prebivalstvo, ker posledice niso trenutne niti niso direktno vzročne.

To pa je tudi onovni vzrok, da spoznanje o potrebi za čistim okoljem tudi za ceno tehnološkega razvoja ali obrnjeno. Tehnološki razvoj za vsako ceno, še ni v zadostni meri prisotno pri ljudeh. Jasno nam mora biti, da samo ustrezne institucije opremljene za vse možne raziskave posledic in vplivov onesnaženega okolja na človeka in njegovo biološko okolje, ki bodo v stanju z dejstvi informirati vse pripadnike naše družbene skupnosti in s tem omogočijo pravočasno razvijanje zavesti in dajo možnost delovnemu človeku, da direktno posreduje. Samo tako bo lahko človek uveljavljal ustavno načelo, ki mu zagotavlja pravico do čistega okolja. Brez dejstev, brez podatkov in točnih informacij pa se problematika zreducira na golo dokazovanje med posamezniki in na posamezne tragedije, ki se žal vedno bolj neprizadeto izmaknejo mimo nas, če nismo pri tem tudi sami prizadeti.

3. STRUKTURA VODNIH IZVIROV KOT POTENCIALNIH VIROV PRESKRBE ENOT V OKVIRU SLO S PITNO VODO

Pri analizi vodnih izvirov v obravnavanem okolju naletimo na več vrst izvirov pitne vode:

1. Odročnejši količinsko manjši izviri pitne vode.

2. Količinsko močnejši izviri pitne vode, večinoma turistične točke.

3. Zajetje pitne vode v gorskih predelih za organizirano preskrbo prebivalstva s pitno vodo.

4. Določeni deli tekočih voda brez intenzivnih virov onesnaževanja, ki so biološko zdravi in bogati s pitno vodo.

V sedanji situaciji so najbolj občutljiva zajetja pitne vode, ki so kot objekti vidni, poleg tega pa je zaščita omejena samo na table z ustreznim opozorilom. Iz tega lahko zaključimo, da vpliv prisotnih onesnaževalcev okolja na te izvire pitne vode trenutno še ni kritičen, kljub temu, da je prisoten in ga lahko registramo. Tako so primerjalne analize povojnega obdobja in sedaj pokazale izredno poslabšanje kakovosti te pitne vode, čeprav je kvaliteta še vedno taka, da ni treba s kemičnimi sredstvi (klor, fluor) vplivati na pogoje pitnosti. V primerjavi z nekaterimi bolj ogroženimi predeli bi lahko smatrali, da je nepotrebno okrog tega dvigati prah. Kljub temu pa moramo že sedaj skrbeti, da izboljšamo ali vsaj ohranimo stanje kakršno je, kajti preventiva je še vedno uspešnejša kot kurativa. Največji problem je trenutno že omenjena količina pitne vode, ki na zajetjih povzroča biološko nesprejemljivo nihanje nizvodno, kar onemogoča naravni cikel življenja v teh vodah.

Tako izgubljam možnost uporabe vode izven zajetja, ker je ni ali je biološko mrtva.

Seveda obstaja ogromno število odročnejših izvirov pitne vode, ki sicer za preskrbo prebivalstva niso sprejemljivi, niti uporabni. Ravno ti izviri pa so izrednega pomena za enote SLO v primeru vojnega stanja, saj bo verjetno takrat možna preskrba enot samo iz teh izvirov. Zato je poznavanje teh izvirov in ohranjanje njihove kvalitete izrednega strateškega pomena. Nima smisla govoriti o posledicah, ki bi jih imelo uničenje teh virov vode. Žal je ta problematika vse premalo prisotna tudi v zavesti odgovornih. Po drugi strani pa je zaradi odprtosti naših meja in praktično popolne svobode gibanja turistov po naših krajih jasno, da se preko teh ljudi zbirajo informacije in podatki ravno o izviri pitne vode, kar bi nam moralo marsikaj povedati.

Količinsko močni izviri pitne vode so v naših razmerah

(Nadaljevanje s 6. strani)

Težnje k zmanjševanju energetske stroškov v zahodnih državah

Svetovna poraba energije v letu 1979 je znašala okoli 9.10^9 t SKE (skupne količine energetskih medijev — plin, nafta, premog itd.). V tem času se je prebivalstvo sveta povečalo na štiri milijarde, tako da je specifična poraba energije znašala c. 2 t/a (na prebivalca). Poraba v zahodnih državah je znašala: v ZDA 11,5 t/a, Kanada 10 t/a, zahodna Evropa 5,5 t/a, Japonska 4 t/a.

Obstaja tendenca, da se poraba na prebivalca upošteva kot nivo življenjskega standarda, tako da se lahko smatra, da je

(Nadaljevanje s 5. strani)

večinoma predstavljeni kot turistične točke. Taka opredelitev onemogoča koriščenje teh izvirov za preskrbo s pitno vodo, poleg tega pa je z objekti, ki so običajno postavljeni v bližini, tudi ogrožena čistost teh izvirov. Vsekakor je dejstvo, da teh izvirov ni malo in je dolgoročno gledano možno njihovo koriščenje. Ker pa je večina teh izvirov izven industrijskih področij, jih industrija ne ogroža direktno ampak samo indirektno. Ti indirektni vplivi rezultirajo kot posledica izpiranja vode skozi razne deponije, ki so tudi na krajih, kjer njihov vpliv ni zadosti raziskan. Tako imamo primer potoka Peračica, ki prikazuje, kako reševanje problema neustrezne lokacije deponije zaradi nujne in nezmožnosti reševanja na drug način zadene drugo lokacijo in drugo okolje. Tako lahko ugotovimo, da pomanjkanje tehnoloških možnosti predelave sekundarnih surovin posredno vpliva na onesnaževanje okolja, ki postaja v okolju, ki ni populacijsko intenzivno, že velik problem.

Iz tega lahko zaključimo, da je struktura vodnih izvirov v našem okolju dokaj ugodna glede na manjše vire, dočim zaradi sezonskih nihanj vodostaja postajajo velika zajetja pitne vode že vzrok za biološko kritično stanje nekaterih tekočih voda. Rešitev je v tem, da se število zajetij poveča tudi na tista področja, ki niso najbolj ugodna za izvajanje gradbenih del.

4. MOŽNOSTI DRISTIČNIH POSEGOV V EKOLOGIJO OKOLJA NA POSAMEZNIH PODROČJIH GORENJSKE

Trenutno največkrat obravnavani in najbolj kritičen ekološki problem predstavlja Blejsko jezero. Ob celem nizu strokovnih mnenj, tudi diametralno popolnoma nasprotnih, imamo danes v rokah temeljito analizo, ki je izdelana na osnovi natančnih meritev in matematičnega modela. Iz te analize je razvidno, da Blejsko jezero ne moremo sanirati samo z eno od možnih variant, ampak je potrebno izvajati vzporedno vsaj tri dejavnosti.

(Nadaljevanje sledi)

standard višji tam, kjer je poraba večja. Vendar tak zaključek vodi običajno na napačno pot. Npr.: poraba energije v Švici je med najnižjimi v Evropi (3,7 t/a), kljub temu pa so pogoji za življenje med najvišjimi v Evropi. Poraba na prebivalca je v večji meri znak industrializacije in nanjo posebno vpliva bazična industrija, ki je velik porabnik energije.

Na drugi strani živi v zahodnih državah ca. 20 % vsega svetovnega prebivalstva, ki porabi polovico vse svetovne energije. To pomeni, da ostali svet (posebno države tretjega sveta) porabijo samo 1 t/a energije, kar je premalo za zagotovitev prehrane tega prebivalstva.

Za zadnjo svetovno konferenco o energiji je bilo preračunano, da bo leta 2000 poraba energije znašala najmanj 24.10^9 t SKE, po nekaterih ocenah pa celo 30.10^9 t SKE.

Regenerativni izvor energije npr. sončna energija, energija vetra, vodna energija, energija biomase so bile udeležene v letu 1979 z manj kot 2 % v skupni porabi energij. Računa se, da bo leta 2000 delež teh energij znašal od 13 do 20 %.

Poraba energij na zahodu je do sredine sedemdesetih let imela tendenco naraščanja, vse od naftne krize v sredini sedemdesetih let. Nato se je poraba ustalila, po urgentnih zahtevah zahodnih vlad se je poraba energije zmanjšala (npr. poraba nafte na zahodu leta 1970 — 53,1 %, 1973 — 55,2 %, 1980 — 47,8 %).

Finalne potrebe za energije znašajo 270.10^6 t SKE, od tega 34 % za industrijo, 21 % za promet in transport, 27 % za gospodinjstvo in približno 18 % za ostale potrebe. Toda teh 270 milijonov t SKE se ne izkorišča popolnoma. Ocenjeno je, da se 145 milijonov t SKE izgubi in da je samo 120 milijonov t SKE neobhodno potrebno za finalno uporabo. V skrajnem slučaju se koristi 45 % finalne energije in 32 % primarne energije, vse ostalo (23 %) pa so izgube.

Zaradi tega je potrebno, da storimo vse za varčevanje z energijo in da jo racionalno uporabljamo, če ne zaradi drugega, zaradi ohranjanja okolice. Z izkoristkom energije, ki je manjši od 40 %, prihranek 10 % na izvoru energije ni niti približno tako učinkovit kot povečanje izkoristka za 10 %. Poleg tega je 10 % višji izkoristek lažje doseči. Boljše je iskati načine, kako povečati izkoristek energije, ker izvori niso neskončni.

Vprašanje, ki se postavlja, je v tem, kako bi bilo mogoče v tovarnah povečati izkoristek energij. Ker imamo v naši tovarni veliko peči, ki so glavni potrošniki energij, bi bilo zanimivo videti, kaj so na tem področju naredili na zahodu.

Obstajata dva bistvena načina: z vsemi mogočimi sredstvi

paziti na porabo energije, ali uporabljati manj primarne energije, kar pomeni preprečevati izgube, reducirati forsirana obratovanja, izbrati pravo vrsto energije. Zadnja naloga je težka, ker se mora upoštevati celotno izgubo energij. Več načinov je, da se izkoristi odpadna energija, to pa je široko in zahtevno področje, kjer se pojavlja precej dobrih rešitev.

Ko razpravljamo o nadaljnji uporabi izkoriščene energije, se moramo odločiti, ali želimo dobiti rezultat v sklopu danega postrojenja, ali bomo že enkrat koriščenno energijo peljali v drug sistem. Ta drug sistem bazira na klasični uporabi odpadne toplote dimnih plinov, ogrevanja vode itd., medtem ko je po prvem principu uporaba in proizvodnja sekundarne toplote absolutno sinhronizirana s proizvodnim procesom, v nasprotju z drugim sistemom, kjer vedno obstaja razkorak med proizvodnjo in potrebami po energiji.

Važno je analizirati pogoje, ki morajo zadovoljiti izkoriščanje energije odpadne toplote in dimnih plinov. V temperaturi nad 500 °C se posveča velika pozornost ognjeodpornim materialom, medtem ko se pod temperaturo 300 °C pojavljajo težave restrikcije, ki običajno vodijo do neekonomičnosti uporabe. Vsa energija pod 80 °C, posebno hladilna voda okrog 30 °C ni primerna za uporabo, ker je transport (daljinsko ogrevanje) dražji od njene energetske zmožnosti.

Če vzamemo Sankeyev diagram peči, opazimo, da se samo 45 % vstopne energije izkoristi, 10 % seva skozi zidove, 5 % se izgublja s plamenom, 40 % pa se izgublja z dimnimi plini.

Do nedavnega se je smatralo, da je dovolj dobra obzidava peči vse, kar se da storiti za zmanjšanje izgub. V zadnjih letih so odkrili lahke ognjeodporne materiale, ki so s svojimi izrednimi karakteristikami izolacije odlični.

Prihranki energije s pomočjo naknadne izolacije znotraj in zunaj peči se sučejo med 10 in 20 %, vendar se ta nanaša samo na izgube skozi stene peči, ki znašajo po Sankeyevem diagramu le 10 % celotne energetske bilance. Zato je priporočljivo, da se pri popravilih peči pregleda možnost vgraditve boljše izolacijskih materialov.

Izgube energije s plamenom se pojavljajo pri odpiranju vrat peči. Zato mora biti proces odpiranja in zapiranja vrat časovno čim krajši. Izgube skozi vrata znašajo po zahodnih virih do 5 %. Če bi se lahko izognili tem izgubam, bi to pomenilo zmanjšanje vse porabe energije za 8 %, kar je seveda pogojeno z dobrim izgorevanjem na gorilcih.

Zanimivi so podatki zahodnih tovarn o gibanju cen plina v primerjavi z električno energijo. Do leta 1980 je bila cena

plina in elektrike kalorično vzeto enaka. Po letu 1981 pa je cena plina začela rasti, tako da je danes ogrevanje na električno energijo ekonomsko upravičeno, ker obenem ne troši primarnih virov energije.

Eno najvažnejših področij varčevanja z energijo je odpadna toplota dimnih plinov. Količina toplote, ki prihaja iz dimnika ima običajno tako visoko temperaturo, da naravnost izziva izkoriščanje. Zato je večina modernih peči opremljena z rekuperatorji za predgrevanje sekundarnega zraka. To omogoča večjo učinkovitost izgorevanja goriva.

Drug način izkoriščanja odpadne toplote je v tem, da se zgradi specialna komora za predgrevanje pred pečjo, ki se napaja z odpadnimi dimnimi plini, za kar obstajata dva načina:

— konvektivna komora, v kateri se izkorišča odpadni plin prej, preden gre v rekuperator in

— reaktivna komora, ki izkorišča plin iz rekuperatorja.

Rezultati konvektivne komore so v svetu znani, medtem ko je ideja o reaktivni komori nova. Odpadni plini z relativno nizko temperaturo ne omogočajo ogrevanja samo s konvekcijo, energija ne gre direktno v dimnik, temveč se komprimira s pomočjo ventilatorjev in se tako vpihava z veliko hitrostjo, povečajoč transfer preko materiala, ki ga hočemo ogrevati. S pomočjo te metode, se drugo stanje entalpije odpadnih dimnih plinov vrača v proces.

Prihranek nafte ali plina s pomočjo reaktivne komore je odvisen od količine plina, velikosti komore in časa, ki je potreben, da preide material skozi njo. Prihranki se gibljejo od 5 do 20 % od celotne energije, kar ni zanemarljivo.

Potrebno je poskusiti vse, da se odpadna energija uporablja sinhronizirano s proizvodnjo. Vendar za to ni velikih izgledov. Vse peči ne morejo delati kontinuirano, zaradi tehnoloških in organizacijskih razlogov. Npr. mora se zmanjšati delo preko vikenda, praznikov itd., po drugi strani je potreba po ogrevanju zgradb največja ravno v tem času. Tako da je uporaba odpadne energije skozi celo leto manjša od 50 % vseh učinkovitih ur, kar ni zadovoljivo.

Energija dimnih plinov se lahko koristi tudi pri proizvod-

nji komprimiranega zraka. Zbrati izgubljeno toploto iz takšnega procesa je ponavadi ekonomično. Teoretično se lahko izkoristi toliko energije, kolikor se je vnese, da bi se gnal kompresor.

Po prvi stopnji je komprimiran zrak segret do 160 °C, predno gre v drugo stopnjo se mora ohladiti na 40 °C. Začenši s to temperaturo zrak doseže temperaturo do 170 °C, ko doseže zgornji tlak in se mora ponovno ohlajati. Ta cikel kaže na možnost uporabe te energije za ogrevanje. Potrebno je instalirati posebne hladilne sisteme z zaprtim ciklusom razpona od 95 do 65 °C.

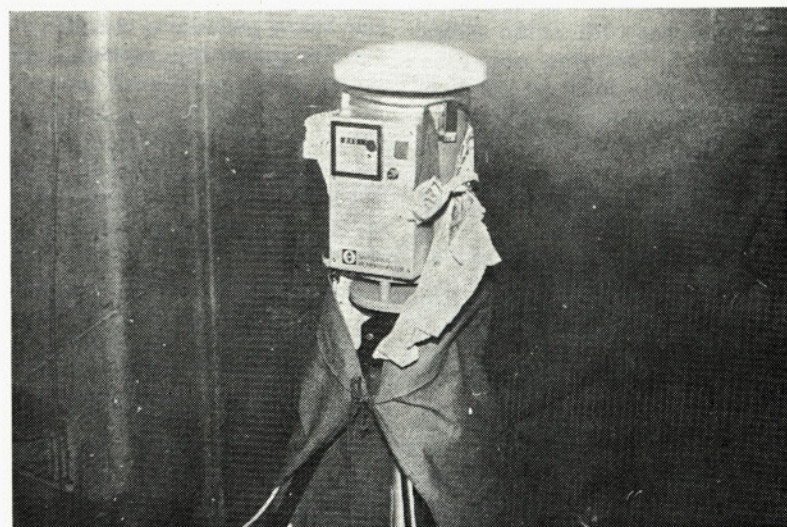
Z uporabo nizkih temperatur za potrebe ogrevanja se je pričelo v termoelektrarnah. Običajno je mišljenje, da se ta energija lahko izkoristi v kmetijstvu. Voda naj bi se ne hladila v hladilnih stolpih, temveč bi tekla skozi cevi, zakopane v prst, primerno za obdelavo. Zemlja bi se tako ogrevala do te mere, da bi v pogojih klime kakršna je v Nemčiji, lahko dala dve žetvi letno. Ta projekt je znan pod imenom Agrotherm.

Druga metoda znana pod imenom Limnotherm pa izkorišča toploto za gretje ribogojnic. Grobe ocene kažejo, da bi na ta način lahko pokrili potrebe po ribah v celi zahodni Nemčiji.

Obstaja še nekaj rešitev, naštel sem samo najinteresnejše. Vsem je skupno eno: težko je uskladiti razpoložljivo z uporabo odpadne energije. Mogoče je napraviti dodatni sistem za gretje v slučaju, ko odpadna energija ni na razpolago, vendar je nemogoče planirati potrebe, ker so te odvisne od zunanjih pogojev, ki pa so izven naše kontrole.

In na koncu še tole: poznane metode in tehnike omogočajo zmanjšati porabo in ceno energije ne toliko z njenim prihrankom, kolikor z večjo stopnjo izkoriščenosti primarne energije. Današnja stopnja njene izkoriščenosti je manjša od 40 %, kar pomeni, da se od 60 % energije izgublja. Da se ta del izkoristi, poznamo nekaj poti. Najoptimalnejša pot je kombinacija raznovrstnih nivojev uporabe, npr.: plin se ponovno segreje v rekuperatorju do 500 °C. potem se izkoristi v turbini za proizvodnjo električne energije, ostanek hladilne vode se izkoristi za ogrevanje rastlinjaka.

P. Vogelnik

Kontrolne meritve mikroklimе ob ekscenter stiskalnici. Na sliki elektronski merilni inštrumen mikroklimе. Snemanje hitrosti zraka.

Društvo DIATI je ustanovljeno!

»Prav tako moramo vztrajati v prizadevanjih za zagotovitev odgovornega odnosa do dela in družbenih sredstev, boljše izkoriščanje delovnega časa, varčevanje z družbenimi sredstvi nasploh. Posebnega pomena so spodbujanje znanja, uporaba znanstvenih in tehničnih dosežkov in prilagajanje znanstveno-raziskovalnega dela potrebam gospodarstva. Potrebno je čim bolj spodbujati novatorstvo in racionalizatorstvo. Prav v našem sistemu se to dvoje čedalje bolj uveljavlja in mora uveljaviti.«

Tito na XI. kongresu ZKJ

Tudi v naši delovni organizaciji smo temu področju v zadnjih nekaj letih posvetili nekoliko več pozornosti.

Lani ob priliki praznovanja 60-letnice Verige je bila sprožena pobuda za ustanovitev društva inovatorjev in avtorjev tehničnih izboljšav — DIATI. Vse priprave za ustanovitev društva, to je od privoljenja samoupravnih organov, vpisa v naše akte, priprava vseh potrebnih dokumentov društva in še pristanek občinskih organov, je pripravil tov. Lampe Albin.

Pobuda za ustanovitev društva je bila med inovatorji in racionalizatorji, ki jih je v naši DO 107, ugodno sprejeta. Z inovatorji delavci našega kolektiva, smo se do sedaj sestali dvakrat in sicer v letu 1982 in 1983, kjer so bila izmenjana mnenja o pomenu novatorstva in tudi o vlogi in namenu društva. Novatorstvo in izboljšave se v naši DO beležijo od leta 1958, prvi pravilnik pa je bil sprejet leta 1962. Tudi sindikalna organizacija v Verigi je poskušala z akcijo pospeševati to dejavnost.

Sedanje razmere na področju uvoza tehnologije, ki smo se ga tako radi posluževali, narekujejo, da v čim večji meri in kar se da hitro prebudimo in uveljavljamo svoje lastno znanje in sposobnosti.

V naši delovni organizaciji v zadnjem času število inovatorjev in racionalizatorjev nenehno narašča, temu primeren pa je tudi inovacijski dohodek, tako da je bila pobuda za ustanovitev DIATI podana v pravem času.

Ustanovni občni zbor društva je bil 30. junija 1983 v družbenem centru v Lescah. Vabljeni so bili vsi inovatorji, katerih predlogi se koristijo, vodstvo DO in ostali gostje.

Največ nam je o tej dejavnosti povedal tov. Piber Sašo, predsednik DIATI občine Jesenice.

Zapisal sem nekaj njegovih mnenj, zapažanj ter način in delovanje inovatorjev v Železarni Jesenice:

— v Železarni imajo v vsakem tozdu organizirane novatorske aktivne;

— osnovni namen aktivov je širjenje množice inovatorske dejavnosti in reševanje posameznih tehničnih in drugih problemov;

— društvo in aktivni sodelujejo z oddelkom za zaščito indu-

strijske lastnine, komisijo za inovacije, društvom inženirjev in tehnikov ter sindikatom;

— komisija za inovacije je članom kolektiva dobro poznana. Ena njenih najvažnejših nalog pa je zbiranje prijav in izpolnjevanje obrazcev;

— posebej so razmejili idejo in realizacijo ideje. Tako vsako idejo registrirajo, brez tega inovacija ni možna in jo nato strokovno obdelajo, nakar pride nalog za izvedbo inovacije. S tem so se izognili »črnim« ali neorganiziranim inovacijam in dali poudarek ideji;

— društvo namenja veliko pozornost mladim kadrom z različnimi natečaji, tekmovanjem in podobno;

— vsak delavec se pri vstopu v delovno organizacijo seznanil z inovatorsko dejavnostjo.

Na ustanovnem občnem zboru so bila sprejeta pravila društva, programska osnova delovanja, s sodelovanjem sindikalnih organizacij je bilo izvoljeno vodstvo društva. Izvoljeni so bili izvršni odbor, nadzorni odbor in častno razsodišče.

Kajenje je bolezen

Kot za alkohol tudi za tobak ni nobenih znanstvenih dokazov, da bi bil potreben za normalen človekov razvoj in življenje.

Dokazov o škodljivosti tobaka pa je veliko:

— Nevarnost pljučnega raka je pri hudih kadilcih za 15 do 30-krat večja kot pri nekadilcih.

— Kajenje cigaret je najpomembnejši vzrok za nagnjenost k bronhitisu.

— Srčni infarkt je pri kadilcih trikrat pogostejši kot pri nekadilcih.

— Ugotovljena je neposredna zveza med kajenjem in rano na želodcu ali dvanajsterniku.

— Visok odstotek otrok, katerih matere so kadilke v času nosečnosti, je v inteligentnem pogledu podpoprečen; prezgodnji porod je pri kadilkah dvakrat pogostejši kot pri nekadilkah; ugotovljeno je, da gre do 40 odst. sterilnosti žensk na rovaš dolgoletnega kajenja.

— Dokazano je, da mladi, ki prezgodaj in prekomerno kadijo, vidno zaostajajo v telesnem in duševnem razvoju.

— Kronična zastrupitev z nikotinom je pogosta pri hudih kadilcih, kaže pa se v naslednjih znakih: bronhitis, nepravilno bitje srca, slab apetit, prebavne težave, tremor rok, potenje itd. V hujših primerih (ki so redki) pa pride tudi do vrtočev, angine pectoris, delirantnega stanja in celo do smrti.

— Kadilec dve tretjini svojega življenja vdihava zrak, ki je onesnažen s cigaretним dimom. To je najdaljše in najmočnejše škodljivo delovanje na človeški organizem.

Prva naloga izvršnega odbora bo pridobiti članstvo.

Na ustavnem občnem zboru je bila poleg vodstva DO in tovarišev, ki se ukvarjajo z razvojem, zelo skromna udeležba. Ali bo ta dejavnost v Verigi postavljena na pravo mesto, bo odvisno od članov društva, v veliki meri pa od razumevanja in pomoči vodilnih delavcev tozdog, DSS — DO in nenazadnje tudi samoupravne in družbenopolitične organizacije.

Počasi moramo spoznati, da bomo lahko le z razvijanjem in uvajanjem lastne tehnologije in lastnih proizvodnih postopkov uspeli postopno zmanjšati našo odvisnost od tujega znanja, oziroma od tujine nasploh. Sedanje družbene razmere zelo jasno pričajo, da ne moremo več gospodariti po starem, saj čas terja več ustvarjalnega strokovnega dela in znanja.

O pomenu inventivnosti, ki naj bi nas pomagala popeljati iz gospodarskih težav, ne more biti več dvoma. Zato zaželimo društvo DIATI in vsem, ki se ukvarjajo z novitetami čim več uspeha.

Bojan Trseglav

— V pljučih kadilca, ki pokadi 20 cigaret na dan, se v dvajsetih letih nabere šest kilogramov saj iz cigaretne dima. Večino teh saj kadilec izpljuje, če pljunkov ne požira.

— Alkoholiki so v visokem odstotku tudi hudi kadilci. Alkohol in nikotin skupaj delujeta še bolj razkrojevalno kot vsak zase, znan je npr. njun vpliv na želodčno sluznico.

— Nikotin sam za sebe je mamilo, toda v tobakovem dimu je še 1.340 znanih snovi, nobena izmed njih ni ugodna za človeka, mnoge pa povzročajo bolezni ali jim vsaj odpirajo pot.

— Tobak postara in uničuje lepoto. Ženska, ki strastno kadil, se hitreje postara kot nekadilka. Cigaretni dim povzroča gube okrog oči in na čelu, slabi občutek vonja in okusa ter vpliva na spremembo glasu (hripavost zaradi kroničnega vnetja glasilk, ki morajo delati v cigaretne dimu). Na enak način kviri tobak tudi telesno lepoto moškega. Izkazalo se je, da imajo kadilci med 40. in 50. letom starosti takšno kožo, kot jo bodo imeli nekadilci šele čez 20 let.

KADILCI SO AGRESIVNI DO NEKADILCEV

Ugotovljeno je, da nekadilec, če živi osem ur s kadilci v zaprtih prostorih, nehote »pokadi« cigaretne dima toliko kot kadilec, ki je pokadil 20 cigaret. Ljudje smo prisiljeni v zaprtih prostorih prenašati agresivne kadilce in se izpostavljati nevarnosti zastrupljanja, vnetja očesne veznice, vnetju grla, glavobolu itd. Prošnje in opo-

Septembrski kulturni koledar

9. 1976 se je rodil v Gorenji vasi pri Stični pesnik Miha Kastelic, ustanovitelj in urednik Čebelice.
9. 1942 je umrl v Ljubljani skladatelj Gojmir Krek, pobudnik umetne glasbe na Slovenskem in dolgoletni urednik revije Novi Akordi.
9. 1891 se je rodil v vasi Dolenji Lomi pri Črnem vrhu nad Idrijo pesnik in jezikoslovec Matevž Cigale, sestavljalca nemško-slovenskega slovarja.
9. 1834 se je rodil v Ljubljani pisatelj in prirodoslovec Fran Erjavec.
9. 1852 se je rodil na Brdu pri Lukovici pisatelj Janko Kersnik.
9. 1951 je v nepojasnjenih okoliščinah umrl ameriški književnik slovenskega rodu Louis Adamič.
9. 1868 je bil drugi slovenski tabor v Žalcu.
9. 1818 se je rodil v Planini pri Rakeku pesnik in skladatelj čitalniške dobe Miroslav Vilhar.
9. 1813 se je rodil Emil Korytko, zbiralec slovenskih narodnih pesmi.
9. 1980 je umrl, star komaj 35 let slikar Jurij Šubic.
9. 1792 se je rodil v Kamni gorici slikar Matej Langus.
9. 1970 je umrl v Kranju kipar Lojze Dolinar.
9. 1941 je bil v Ljubljani pod vodstvom Prežihovega Vornanca plenarni sestanek kulturnih delavcev, na katerem so sprejeli sklep o kulturnem molku.
9. 1947 je umrl v Celju slikar Albert Sirk, marinist v slovenskem slikarstvu.
9. 1773 je umrl na Dunaju sloviti slovenski čebelar in bakrorezec Anton Janša.
9. 1923 je umrl v svojem rojstnem kraju v Pišecah blizu Brežic leksikograf Maks Pleteršnik.
9. 1890 se je rodil v Ljubljani jezikoslovec Fran Ramovš.
9. 1908 se je rodil v Veliki Polani pri Lendavi pisatelj Miško Kranjec.
9. 1890 se je rodil v Zakojci pri Cerknem pisatelj France Bevk; umrl je natanko na dan svoje osemdesetletnice 1970.
9. 1869 je umrl v Celovcu Anton Janežič, slovničar, književni organizator ter dolgoletni tajnik in urednik Mohorjeve družbe.
9. 1693 je umrl zgodovinar Janez Vajkard Valvasor, pisec Slave vojvodine Kranjske.
9. 1917 je umrl v Pulkavi na Dolnjem Avstrijskem pisatelj Fran Maselj Podlimbarski.
9. 1879 se je rodil v Glinjah pri Cerkljah na Gorenjskem glasbeni pedagog in skladatelj Franc Kimovec.
9. 1958 je umrl v Ljubljani umetnostni zgodovinar, kritik in književnik Izidor Cankar.
9. 1919 je umrl v Ljubljani igravec in eden najzaslužnejših organizatorjev slovenskega gledališča Ignacij Borštnik.
9. 1862 je umrl v Mariboru Anton Martin Slomšek, škof, pesnik, nabožni in šolski pisatelj, narodni buditelj, pobudnik in soustanovitelj Družbe sv. Mohorja.
9. 1347 je umrl opat Janez Vetrinjski, ki je natanko opisal ustoličenje koroških vojvod v slovenskem jeziku.
9. 1895 se je rodil v Zagorici pri Dobropoljah slikar in kipar France Kralj.
9. 1904 se je rodil v Št. Juriju ob Ščavnici (Videm) pesnik in pisatelj Edvard Kocbek.
9. 1831 se je rodil v Spodnjih Retjah pri Velikih Laščah pesnik, pripovednik, dramatik, kritik, jezikoslovec in politični publicist Fran Levstik.
9. 1910 se je rodil v vasi Slap ob Idriji pisatelj Ciril Kosmač.
9. 1803 se je rodil v Ljubnem na Gorenjskem slikar Mihael Stroj.

Spoštovano uredništvo glasila Veriga!

Letos meseca junija sem imela spet možnost letovanja v vašem počitniškem domu v Crikvenici. Nič ne pretiram s temi okornimi vrsticami: bila sem zelo srečna in zadovoljna, v spominu pa mi bo ostal teden dni miru in počitka nepozaben.

Z vnuki so me namestili v novi počitniški zgradbi v mirni sobi, kjer ni bilo čuti nobenega hrupa z bližnje ceste. Takšnega dopusta res še nisem imela nikoli prej.

Sem vaša upokojenka, 14 let sem združevama delo v vaši delovni organizaciji v oddelku »vijajčna« in sem prav hvaležna, da kot upokojenka lahko koristim počitniške ugodnosti.

Delavci v počitniškem domu so zares prijazni in pridni ljudje, ki so poskrbeli takoj za naše lačne in žejne želodce. Tudi vreme nam je bilo naklonjeno in ob odhodu iz doma nas je tovariš upravnik z avtom odpeljal v mesto do avtobusne postaje.

V tem kratkem zapisu se najlepše zahvaljujem za vse ugodnosti, za čudovito preživetje dopust v Crikvenici.

Če bom pri zdravju, bi naslednjega leta spet rada v vaš dom k našemu sinjemu Jadranu.

Najlepše vas pozdravljam in vam želim obilo poslovnih uspehov.

Marija Zupanc

Pavla Dežman

Udeležili smo se svetovnega veslaškega prvenstva za mladince v Franciji

Prvenstvo je bilo v začetku avgusta v francoskem mestu Vichy. O tem se je dalo na ta ali oni način slišati in prebrati že takoj po dogodku, toda v poplavi rekreativnih novic, usodnosti bližajočega se nogometnega prvenstva in seveda ob nadvse zanimivih bojih iz Helsinkov, ni bilo niti pravih priložnosti povedati kaj več. Seveda tudi naš časopis ni povsem primeren za čisto športno poročanje, ni pa zato brez kakršnekoli zveze z dogodkom.

Prvenstva se je namreč udeležila polovica našega uredništva, tako da je bila »Veriga« edini jugoslovanski časopis, ki je bil neposredno prisoten pri dogajanjih. Zraven sem bil še v vlogi trenerja blejskega dvojca brez krmarja (Krašovec, Janša) in ob vodji vse jugoslovanske ekipe Stanku Slivniku »urejevalec« mnogih stvari, ki so neposredno povezane s prvenstvom. V zadnjem hipu smo v lastni režiji morali poskrbeti tudi za transport vseh čolnov, ker je organizacija na »zvezni ravni« odpovedala. Na koncu smo se vsi skupaj, s čolni vred, le srečno znašli na kraju samem, v Vichyju. Skušali smo se čimprej otresti vseh problemov in se osredotočiti na tisto, kar je pomembno za tekmovanje. To nam je skoraj v celoti uspelo, čeprav so bili nekateri od ostalih spremljevalcev naravnost talentirani za zapletanje.

K ureditvi vzdušja je pripomogel tudi sam Vichy. Mesto, ki je približno tako veliko kot Kranj, je ravno toliko odmaknjeno od Pariza, Lyona in drugih večjih mest, da ima občutek, da se česa posebnega sploh ne more zgoditi. Za pravo športno razpoloženje so poskrbeli tudi domači organizatorji, ki očitno vedo, kaj je pomembno za izvedbo takega tekmovanja. Vse reprezentance so prebivale skupaj, v dobro urejenem športnem centru, ki je naravnost spodbujal k dobrim tekmovalnim dosežkom, omogočal pa je tudi številne stike med športniki in trenerji. Nekaj formalizma so poskušali zganjati le nekateri funkcionarji mednarodne veslaške federacije (tudi nekateri naši med njimi), ki pa so kmalu morali ugotoviti, da nismo prišli veslat zaradi njih. Celo reprezentanca NDR, ki se vselej poskuša držati izolirano, se je morala pomešati med ostale rase, kar pa ji po rezultatih sodeč, niti ni škodilo.

Naša ekipa je bila maloštevilna, toda dokaj kvalitetna. Poleg blejskega dvojca brez krmarja, je bil še kombinirani dvojni dvojec (po eden iz Zagreba in Novega Sada) in skifist iz Zadra. Ne glede na mešano nacionalno sestavo, smo bili povezana ekipa, tudi s skupnim, ne le individualnimi motivi. Odsotnost tega dodatnega motiva, braniti jugoslovanske barve, je večkrat predstavljala problem, zaradi katerega so bili tudi rezultati dostikrat slabši od pričakovanih. Nacionalni motiv je izredno poudarjen pri

Nemcih, zelo pa ga imajo razvitega tudi Francozi, Angleži, Italijani in (morda umetno) tudi Američani, pri katerih ima občutek, zlasti pri osmercu, ki sprinta, da podijo Indijance..

Samo regato je ves čas rahlo motil nasprotni veter, ki je povrh pihal še nekoliko s strani, zaradi česar je bila proga 6 v rahli prednosti pred progo 1. Te okoliščine so zahtevnost tekmovanja še dodano povečale, ker se jim je bilo potrebno prilagoditi z ustreznim ritmom in spremembami pri posameznih merah v čolnu. Še bolj pomembno pa se je bilo otresti neugodnih občutkov, zlasti občutka podrejenosti proti težjimi posadkam, ki se skozi nasprotni veter lažje prebijajo. Prvenstvo sestavljajo največ štirje nastopi (kvalifikacije, repesaž, polfinale, finale), najmanj pa dva in sicer v primeru, da ne prideš dalj od repesaža ali pa v primeru direktne uvrstitve v finale. Štirje dnevi tekmovanja torej zahtevajo veliko in dolgotrajno zbrano in stabilno formo, hkrati pa omogočajo popravljati manjše napake od nastopa do nastopa. Naš dvojec je to možnost dodobra izkoristil tako, da je pričakal finalni na-

stop v vseh pogledih dobro pripravljen. Na štartu so bile posadke ČSSR, ZRN, na progi tri naši, potem Bolgari, Belgijci in NDR. Takoj po štartu je potegnil bolgarski dvojec, ki pa ga je naš čoln po 500 metrih ujel in do 900 m tudi vodil. Takrat sta se začela prebijati naprej veslača iz Vzhodne Nemčije, ki se ju tudi spričo rahlega zavetja na šesti progi, do cilja ni dalo več prehiteti. Zanesljivo pa sta naša dva na cilj prispela druga, kar pa je po moji oceni povsem realno.

S prav tako drugim mestom dvojnega dvojca in četrtem mestom skifa je bil jugoslovanski nastop v celoti torej zelo uspešen. K vsemu je treba pripomniti še dejstvo, da se je kljub amaterskim okoliščinam, v katerih treniramo, z visoko motivacijo in racionalnim delom, mogoče kosati z močno športno mašinerijo večjih, predvsem pa dveh vzhodnih držav.

Kaj se je dogajalo po zaključku in zvečer, je že svoje poglavje, pa tudi spomnim se ne preveč. Tudi o francoskem vinu bi se dalo posebej pisati, vendar bi zato potreboval bolj umetniško, vsaj Čopovo roko.

Miloš Janša

Gasilci so tekmovali

Dne 11. in 12. junija je bilo na Bledu občinsko gasilsko tekmovanje. Tekmovalo je 62 moških in 8 ženskih ekip, vse od mlajših pionirjev do starejših članov.

Naše industrijsko društvo je nastopilo z dvema ekipama, in to:

— člani A (mlajša desetina)

— člani B (starejša desetina)

Obe desetini sta v svoji kategoriji dosegli prvo mesto. S tem sta se uvrstili na republiško kongresno tekmovanje, ki bo v mesecu septembru v Gornji Radgoni.

Drago Stoje

Plavanje

Letošnje občinsko sindikalno prvenstvo v plavanju, ki je bilo 15. julija na kopališču v Radovljici, je potekalo v toplem, sončnem vremenu. Lepo vreme, ki je bilo kot nalašč za kopanje in sprememba datuma — iz avgusta na julij — je bilo premalo, da bi se tekmovanja udeležilo kaj več ljudi. Udeležba je bila namreč zelo skromna, vzrok za to pa bi lahko iskali tudi v tem, da je to čas letnih dopustov, ko veliko delavcev letuje ob morju ali kje drugje.

Plavalci Verige so na tem tekmovanju dokazali, da zmage v zadnjih letih niso bile slučajne, saj so zmagali z veliko prednostjo 53 točk. Elan, ki je do sedaj vodil v skupnem seštevku, je zaostal kar za 138 točk in tako seveda prepustil vodstvo v skupnem seštevku Verigi.

Rezultati:

50 m prsno moški A — do 27 let

- Globočnik Ciril, SIS družb. dej. 0:35,00
- Jug Bogdan, Veriga 0:35,55
- Vovk Samo, Veriga 0:39,38
- Golub Vinko, Veriga 0:51,57
- Bohinc Leon, Veriga 0:54,16

50 m prsno moški B — od 28 do 35 let

- Ravnikar Viktor, Iskra Otoče 0:39,45
- Artiček Stanko, Iskra Otoče 0:39,80
- Hausman Jože, Vezenine 0:40,49
- Bogataj Vinko, Veriga 0:47,15
- Beravs Jaka, Veriga 0:50,94

50 m prsno moški C — 36 do 40 let

- Zaplotnik Edo, Iskra Otoče 0:41,47
- Žnidar Gregor, Veriga 0:42,51
- Vovk Franci, Veriga 0:45,48

50 m prsno moški D — 41 do 45 let

- Šoštarič Miro, Plamen 0:43,85
- Podgornik Niko, Veriga 0:46,30
- Primožič Zdravko, Veriga 0:47,36

50 m prsno moški E — nad 45 let

- Ahac Boris, GG Bled 0:45,08
- Gros Leopold, Veriga 0:47,39
- Černilec Jože, Veriga 0:49,87
- Doič Boris, Veriga 0:55,95
- Zupan Miro, Veriga 1:00,89

50 m kravl moški A — 27 let

- Jug Bogdan, Veriga 0:27,16
- Mandelc Tomaž, Elan 0:30,17
- Golub Vinko, Veriga 0:31,21
- Vovk Samo, Veriga 0:31,74
- Rotar Srečko, Veriga 0:36,50

50 m kravl moški B — 28 do 35 let

- Udrih Štefan, SIS družb. dej. 0:28,59
- Murn Franc, Veriga 0:31,52
- Stres Stane, Veriga 0:36,16

50 m kravl moški C — 36 do 40 let

- Žnidar Gregor, Veriga 0:36,42

50 m kravl moški D — 41 do 45 let

- Rozman Peter, Plamen 0:40,81
- Podgornik Niko, Veriga 0:48,12

50 m kravl ženske B — 28 do 35 let

- Melink Marjana, Veriga 0:41,32

50 m hrbtno moški A — do 27 let

- Globočnik Ciril, SIS družb. dej. 0:34,56
- Kopač Srečo, Veriga 0:44,92

50 m hrbtno moški C — od 36 do 40 let

- Vovk Franci, Veriga 0:47,88

50 m hrbtno moški E — nad 45 let

- Iskra Vinko, Vezenine 0:52,69
- Zupan Mirko, Veriga 1:20,21

50 m hrbtno ženske B — od 28 do 33 let

- Melink Marjana, Veriga 0:56,22

Štabela 4 × 50 m prosto moški

- Veriga I (Jug, Murn, Vovk, Golub) 2:02,92
- Veriga II (Stres, Podgornik, Bogataj, Žnidar) 2:47,44

Ekipno moški:

- Veriga 220 točk
- Iskra Otoče 127 točk
- Elan Begunje 94 točk

Ženske:

- Iskra Otoče 62 točk
- HTP Bled 31 točk
- Veriga 22 točk

Ekipno skupaj:

- Veriga 242 točk
- Iskra Otoče 189 točk
- HTP Bled 105 točk

V letošnji uvrstitvi v SŠI (smučarski tek, veleslalom, kegljanje — borbene partije, odbojka, streljanje, mali nogomet, plavanje) je trenutni vrstni red naslednji:

	točk
1. Veriga	1.013
2. Elan	932,9
3. Iskra Otoče	582,5
	Vinko Bogataj

Brata Jug in Roman Božič: mladi padalski mušketirji

ALC že dalj časa slovi po tem, da z dobro organiziranim in sistematičnim delom vzgaja odlične padalce in jadralne pilote. Njegovi tekmovalci veljajo za ene najboljših v državi in pravzaprav sami tvorijo okostje državne reprezentance. V ospredje se vedno bolj prebijajo mladi padalci Roman Božič in brata Jug, ki so resneje začeli skakati pred štirimi leti. Njihov številni uspehi potrjujejo, da jim padalstvo ni neznana stvar in da se da s pridnim in vztrajnim delom marsikaj doseči.

Da bi nekoliko поблиže spoznali sistem točkovanja pri padalskih skokih, nam je Iztok Jug pojasnil nekatere najvažnejše stvari:

»Pri skokih na cilj se meri oddaljenost od prvega padalčevega dotika zemlje do centra, ki ga predstavlja krog premera pet centimetrov. Običajno smo tu tekmovalci precej izenačeni in za dobro uvrstitev odločajo centimetri. Pri figurativnih skokih z višine 2000 metrov se meri hitrost in natančnost izvedbe figur. Figure predstavljajo štirje zavoji in dve salti. To je moja boljša disciplina, saj dosegam rezultate med sedmimi in osmimi sekundami kar tudi v evropskem merilu pomeni soliden rezultat. Za hitro in natančno izvajanje figur je potrebno ogromno treninga, predvsem na zemlji.«

Roman in Bogdan opozarjata na pomembnost njihovih treningov:

»Naši treningi potekajo drugače kot pri klasičnih športih. Za dobro telesno pripravljenost moramo poskrbeti sami v prostem času. Razen tega je zelo važna tudi psihična priprava in velika resnost, saj si v zraku sam in ti nihče ne more pomagati. Kadar smo na skupnih pripravah, praktično cele dneve preživimo na letališču.«

Prav gotovo moramo omeniti tudi visoke stroške, ki jih zahteva padalski šport. Samo prevoz dvanajstih padalcev z vojaškim letalom na višino 1000 metrov stane od 3500 do 4000 din, za višino 2000 metrov se stroški podvojijo. Vsak padalec z lastnim delom v delavnici ali v jeseniški železarni prispeva za svoj skok 75 odstotkov cene. To pomeni, da mora, če hoče

letno narediti 500 skokov, opraviti za 9 starih milijonov dela, kar seveda ni mačji kašelj.

Romana najbolj moti zmotno mišljenje nekaterih ljudi o padalskem športu:

»Ljudje si padalstva ne znajo predstavljati kot športno panogo. Mnogi mislijo, da je dovolj, da ima padalo in da potem že lahko skačeš. Za tem se skriva ogromno dela in treninga, kar ljudje vse prevečkrat spregledajo.«

Ko sem jih vprašal, komu se imajo zahvaliti za dobre rezultate, so vsi enoglasno od odgovorili: Dragu Bunčiču, njihovem trenerju. Prav neverjetje, koliko se Kings, kot Bunčiča popularno kličejo, žrtvuje za padalstvo. Svoje delo v železarni opravi v nočni izmeni, da lahko podnevi s svojimi bogatimi izkušnjami in znanjem pomaga mladim fantom. Pravi, da se za prihodnost tega lepega in zanimivega športa ni treba bati, dokler bo Kings tako vestno opravljal svojo dolžnost.

Vsi trije so zaposleni v naši DO. Iztok Jug, ki trenutno služi vojaški rok, dela kot strojni ključavničar v Vzdrževanju. Bogdan Jug se je letos izučil za varilca in bo šele začel z delom, Roman Božič pa je orodjar. Vsi trije so s svojim statusom zadovoljni, saj jim gre DO na roko vedno, ko potrebujejo dopust za priprave in tekmovanje. Za konec še njihovi najboljši rezultati:

IZTOK JUG: »Svoj največji uspeh sem dosegel z osvojitvijo prvega mesta v skupinskih skokih na cilj na Balkanskem prvenstvu 1981 v Ankari. V ekipi je bil tudi Roman. Razen tega sem bil že večkrat prvi na republiških in državnih prvenstvih, predvsem v figurativnih skokih. Lani sem se udeležil svetovnega prvenstva na ČSSR in se tudi tam solidno uvrstil.«

BOGDAN JUG: »Najbolj mi je pri srcu letošnja zmaga na republiškem prvenstvu, kjer sem ponovil lanski uspeh. V lanskem državnem prvenstvu sem bil tretji. V mednarodnem merilu sem zmagal v skokih v vodo v Tivtu in se udeležil svetovnega prvenstva v Lučencu. Dosedaj sem opravil 1240 skokov.«

ROMAN BOŽIČ: »Moja najdražja zmaga prihaja iz letošnjega prvenstva v skokih na cilj, saj do sedaj v tej disciplini nisem bil pri vrhu. V prejšnjih letih sem osvojil republiško in državno mladinsko prvenstvo, največji mednarodni uspeh pa je omenil že Iztok.«

Na koncu vsem trem padalcem zaželimo še mnogo uspešnih skokov in dobrih rezultatov.

Janez Palovšnik

Občinsko sindikalno prvenstvo v malem nogometu

14. in 16. junija je bilo na igriščih v okolici Radovljice občinsko sindikalno prvenstvo za leto 1983. Na tem prvenstvu sta nastopili tudi dve naši ekipi, ki sta se obe odlično uvrstili. Prvo mesto jim je ušlo le za malenkost, sicer pa tudi drugo in tretje mesto ni slabo, če vemo, da je nastopilo kar 24 izenačenih ekip.

V predtekmovanju sta obe ekipi igrali na Planu v Lescah. Prva ekipa je premagala moštvo GG Bled s 4 : 0 in se s tem uvrstila v polfinale. Druga ekipa je imela nekoliko težje delo. Ker ni bila nosilec skupine, je morala odigrati dve tekmi. V prvi so premagali moštvo Gorenjca z Bleda visoko s 5 : 0, v drugem srečanju pa so premagali nosilca skupine Iskro iz Otoč z 2 : 1.

Nadaljevanje tekmovanja je bilo 16. junija v Radovljici in v Vrbnjah. Tudi tu so naši igralci pokazali odlično igro in dobro fizično pripravljenost. Veriga I je najprej premagala moštvo Alpetour — hoteli Bohinj, nato pa so izgubili z Elanom I. Veriga II je v prvi tekmi premagala moštvo obrtnikov s 5 : 2, nato pa Elan II z 2 : 0.

Za prvo mesto je tako igrala Veriga II in Elan I. Rezultat je bil 4 : 1 za Elan. V tekmi za 3. mesto je Veriga I premagala Elan II s 4 : 2.

Končni vrstni red:

1. Elan I
2. Veriga II
3. Veriga I
4. Elan II

Drago Vidic — naš najboljši kombinatorec

Nordijska kombinacija, ki jo sestavljajo skoki na 90-metrski skakalnici in tek na 15 km, pri nas ni tako razvita športna panoga kot v drugih evropskih državah. Imamo le nekaj kvalitetnih tekmovalcev, ki so se sposobni kosati s tujimi kombinatorci. Mednje sodi prav gotovo tudi 23-letni Blejčan Drago Vidic. S to težko in naporno športno zvrstjo se je resneje začel ukvarjati šele s petnajstim leti, vendar je doslej že precejkrat opozoril nase z dobrimi rezultati.

»Doslej sem trikrat postal državni prvak v članski konkurenci ter večkratni mladinski in članski republiški prvak. Na svetovnem mladinskem prvenstvu 1980 na Švedskem sem osvojil 33. mesto, na letošnjem predolimpijskem tekmovanju v Sarajevu pa sem bil 21., kar tudi smatram za svoj največji uspeh.«

Drago je tudi kandidat za nastop na olimpijskih igrah prihodnje leto v Sarajevu. Zato se na letošnjo sezono, ki se bo pričela sredi decembra, še posebej dobro pripravlja.

»Treningi so zelo naporni in ti vzamejo precej časa. Glede na to, da si zaposlen v Verigi, verjetno težko usklajuješ ure treninga z delovnim časom. Kako ti uspeva reševati ta problem?«

»Treningi so res zelo naporni in zahtevajo veliko samoodpovedi. Vsak dan, ko se vrnem iz službe, pretečem najmanj 15 km, enkrat tedensko pa me čaka tudi obhodna vadba za pridobivanje splošne moči. Poleg tega moram v pripravljalnem obdobju opraviti tudi 4000 skokov na plastični skakalnici v Kranju. DO Veriga, v kateri sem zaposlen kot strugar, mi vsako leto omogoči 120 dni izredno plačanega dopusta, vendar pa je to premalo in moram običajno koristiti tudi svojega, tako da mi časa za lastno zabavo običajno zmanjka.«

»Kje dosegaš boljše rezultate in kje čutiš, da bi lahko še napredoval?«

»V tekih sem močnejši, vendar mislim, da bi lahko izboljšal svoj rezultat vsaj še za minuto in pol. Pri skokih je drugače. Tu lahko veliko več treniraš, a to ni pogoj, da si potem boljši. Dosegam daljave okoli 80 metrov, vendar pričakujem, da bom v prihodnji sezoni 'daljši' vsaj še za pet metrov.«

Največja Dragova želja je, da bi svoj vrhunec dosegel prihodnje leto na olimpijskih igrah in da bi obdržal svoje mesto v prvi polovici evropskih kombinatorcev. Če bo vestno izpolnjeval svojo dobro načrtano pot, tudi željeni uspehi verjetno ne bodo izostali.

Janez Palovšnik

Navodilo za nameščanje in snemanje pnevmatik

Na podlagi določila 38., 39. in 40. člena pravilnika o varstvu pri vzdrževanju motornih vozil in prevozu z njimi in določila 43. člena pravilnika o varstvu pri delu izdajamo naslednja navodila:

Splošno navodilo

— Pnevmatike se smejo nameščati, snemati le na suhem in čistem kraju.

— Pnevmatik ni dovoljeno nameščati na zarjavelo, počeno ali hrapavo platišče.

— Elastični rob plašča se mora po vsem svojem obsegu zanesljivo prilegati žlebu platišča.

— Polnjenje pnevmatike na snetem kolesu je dovoljeno samo z uporabo varstvene ograje ali mreže.

Demontaža

— zrak iz zračnic izpraznimo tako, da odstranimo ventile in čakamo, da bo zrak povsem izšel iz zračnice.

— Z močnimi udarci na stene stranskih obročev kontroliramo, če le-ta dejansko ni več pod pritiskom (zvok udarca je votel — zamolkel).

— Če čutimo, da je udarec prožen (vzmeten) lahko sklepamo, da je ventil zamašen.

— Ko je zračnica povsem brez stisnjene zraka, jo razstavimo z ustreznim orodjem.

— Ne smemo udarjati z jeklenim kladivom, temveč s kladivom iz umetne mase ali lesenim.

— Potegnemo zračnico iz ležišča platišča.

— Očistimo dele platišč, ki jih je načela rja.

— Kontroliramo posamezne dele platišč, če niso deformirani (sledí udarcev, razpoke, najedenost zaradi rje in podobno).

— Premažemo gladka mesta z barvo, ki štíti pred rjo.

Montaža

— Kontroliramo zračnico in plašč.

— Zračnice je treba posuti z lojevcom in vložiti v platišče.

— Posamezne dele platišč je treba glede poškodbe še enkrat preizkusiti.

— Korito v platišču mora biti brezpogojno čisto.

— Premažemo zunanje robove platišč s sredstvom proti zalepljenju.

— Vlaganje zračnice v korito platišča.

— Ventil zračnice mora zavzeti od začetka pravi položaj.

— Ne smemo uporabljati ostrorobnih orodij.

— Zaporni obroč mora v platišču pravilno sedeti v zaporni zarezi.

— Polnjenje pnevmatike na snetem kolesu je dovoljeno samo z uporabo varstvene ograje ali mreže.

— Polnimo zračnico na 0,5 (na 0,5 atmosfere).

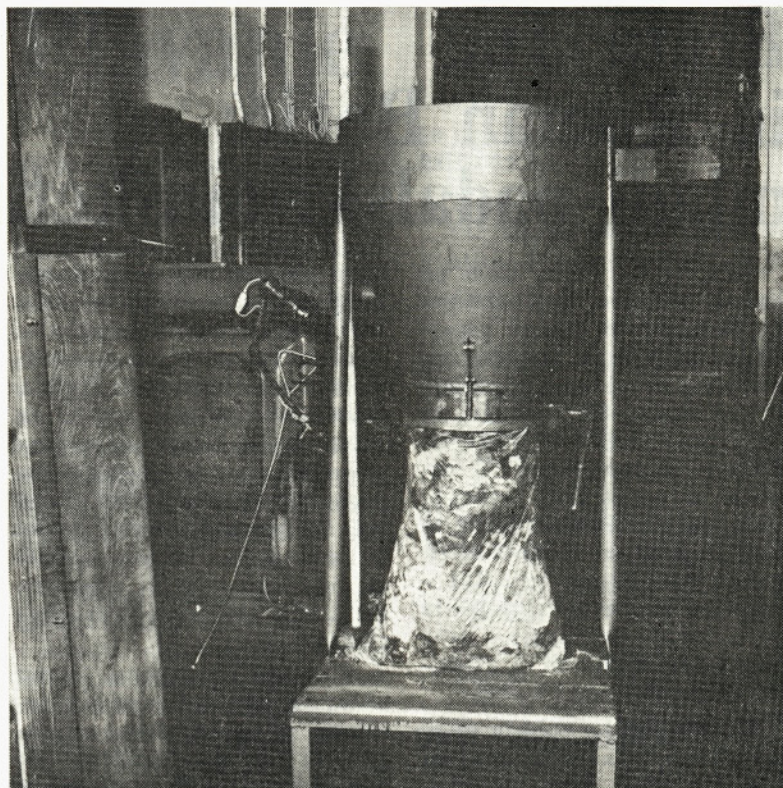
— Udarjamo obroč z mehkim kladivom, da se stisnjeni deli sprostijo in pravilno uležejo.

— Polnimo zračnico do 1 bara.

— Udarjamo ponovno obroč z mehkim kladivom.

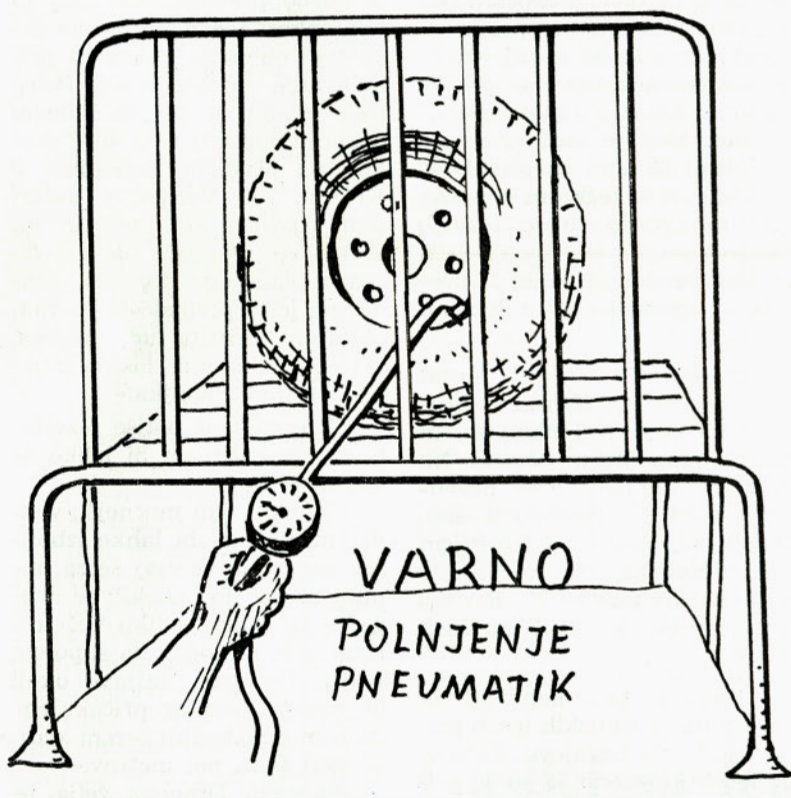
— Polnimo zračnico na pritisk, kot ga predpisuje proizvajalec.

— Polnjenje kontroliramo s tlakomerom.

S podražitvijo surovin in energije je vedno več spodbud za smotrnejše izkoriščanje odpadnih surovin. To nam tudi potrjuje na sliki prikazana rešitev primerno urejenega odlagališča odpadne čistilne volne iz tovarne Plamen v Kropi. Torej prvi koraki za izboljšanje varstva okolja v pogojih stabilizacije, ki jih je vredno posnemati.

SVD

Zahvale

Ob boleči izgubi dragega moža Staneta MAJSTORoviČA se iskreno zahvaljujemo sodelavcem Kovačnice in DO SZ Veriga za podarjeno cvetje in denarno pomoč. Hvala za poslovilne besede, godbenikom pa za odigrane žalostinke. Posebna zahvala za izrečena sožalja in spremstvo na njegovi zadnji poti.

Zena Danica, sinova Blaž in Uroš

Ob boleči izgubi mojega dobrega očeta Filipa ŽANA iz Koroške Bele se iskreno zahvaljujem sodelavcem iz DSSS in konstrukcije orodja za izrečeno sožalje, podarjeno cvetje in denarno pomoč ter vsem, ki ste ga v tako velikem številu spremili na njegovi zadnji poti.

Hčerka Marica Justin z družino

Ob boleči izgubi drage žene Dragice STROJ se najiskreneje zahvaljujem vsem nekdanjim sodelavcem iz tozda TIO za podarjene vence in cvetje. Hvala vsem, ki ste jo v tako velikem številu spremili na njeni zadnji poti.

Mož Ivan Stroj

Ob boleči izgubi dragega moža in očeta Pavla BIZJAKA iz Vrbenj se iskreno zahvaljujem Kovačnici in TIO, aktivu ZB Veriga za podarjene vence in izrečena sožalja, godbi na pihala za odigrane žalostinke in vsem, ki ste ga pospremili na njegovi zadnji poti.

Zena Francka in sin Pavel z družino

Letne igre SŽ

V lepem sončnem jutru 18. Ekipno:

junija so se v Štorah zbrali športniki — rekreativci SOZD SŽ, da bi med seboj pomerili svoje znanje in moči v šestih športnih disciplinah.

V skoraj brezhibni organizaciji domačinov — Železarne Štore — je bilo dovolj lepih in zagriženih športnih bojev, obenem pa ni manjkalo možnosti za navezovanje novih poznanstev in prijateljstva.

Ekipa Verige je odpotovala v Štore nekoliko okrnjena, kajti ni bilo ne odbojkarjev in ne košarkarjev. Vseeno so se vrnili zadovoljni, saj so v ostalih disciplinah zasedli odlična mesta.

Rezultati:

Streljanje z zračno puško — moški:

	krogov
1. Dečman Vili, Ž. Štore	183
2. Rezar Fric, Ž. Štore	177
3. Bogdanovič Vlado, Ž. Štore	176
7. Gros Leopold, Veriga	170
9. Lotrič Franc, Veriga	168
14. Lotrič Ivan, Veriga	155
15. Lunar Franc, Veriga	155

Ekipno — moški:

1. Železarna Štore	699
2. Železarna Jesenice	649
3. Veriga	648

Streljanje — ženske:

	krogov
1. Kralj Majda, Železarna Jesenice	159
2. Kavka Lidija, Železarna Štore	156
3. Malec Olga, Železarna Štore	153
5. Gričar Majda, Veriga	147
6. Teskač Marjana, Veriga	89

16. Beravs Jaka, Veriga	390
18. Kelih Zdravko, Veriga	377

Ekipno:

1. Železarna Štore	1.756
2. Železarna Ravne	1.729
3. Železarna Jesenice	1.651
4. Veriga	1.575

Kegljanje — ženske:

1. Cigler Silva, Železarna Ravne	214
2. Tonejc Dora, Veriga	196
3. Čerin Ana, Železarna Jesenice	196
7. Gatej Romana, Veriga	170
14. Tonejc Majda, Veriga	154
18. Teskač Marjana, Veriga	130

Ekipno:

1. Železarna Ravne	728
2. Veriga	650
3. Železarna Štore	626

Vinko Bogataj

Kontrola meritve okolja pri delu ob 400-tonski stiskalki v novi kovačnici.

Na sliki elektronski merilni inštrument Gravikon VC 25. Snemanje onesnaženosti zraka pri mazanju orodja.

Kadrovske vesti

Novosprejeti delavci:

tozd TIO:
Škrjanc Alenka, Svetina Janez, Peterman Branko

tozd Kovačnica:
Noč Venčeslav, Smit Ivan, Halačević Sejdo, Knaflič Mojca

tozd Sidrne verige:
Radanović Robert, Urbanc Anton, Zupanc Alojz, Klinar Janez, Črnilec Jože, Vidic Matjaž

tozd Vzdrževanje:
Fink Vito, Sinkovič Brane, Jug Bogdan, Klemenčič Iztok, Debeljak Vladimir

tozd Verigarna:
Bobnar Jolando, Tonejc Karmen

Splošni sektor:
Milohnič Zdenka, Lepoša Nada

Komercialni sektor:
Horvat Anton

Finančni sektor:
Urh Samo

Prišli iz JLA:

tozd Sidrne verige:
Čajkovec Vlado

tozd Vzdrževanje:
Perkovič Aleš, Ambrožič Drago

tozd Verigarna:
Zukić Ismet, Filipović Dragan

tozd Vijakarna:
Tutić Anto

tozd Kovačnica:
Kolarević Zikret

Prenehali z delom:

tozd Orodjarna:
Ličar Božo

tozd Vijakarna:
Planinšek Peter, Šupković Velid, Pogačnik Samo, Felic Muharem

tozd Sidrne verige:
Novak Štefan, Pejić Franjo, Resman Jože, Potočnik Marjan

tozd Verigarna:
Cerkovnik Marjan, Tomšič Štefan, Beznik Katarina, Valentinčič Marjan, Novak Željko

tozd Kovačnica:
Križnik Ivan, Nedeljković Srboljub, Halačević Ekrem,

Kasagić Dragoljub, Rošić Nazif, Brežnjak Vidoje, Matijašević Ilija

tozd Vzdrževanje:
Frank Dušan, Kosmač Vincenc, Ramoveš Franc

tozd TIO:
Šlajmar Branko, Svegelj Andrej, Portič Zdenko, Zalokar Bojan, Florjančič Božo

Finančni sektor:
Pretnar Francka

Komercialni sektor:
Pogačar Janez, Meterc Franc, Repe Ivanka

Odšli v JLA:

tozd Orodjarna:
Svete Daniel, Nezirović Denis

tozd TIO:
Zupan Mirko, Kolarič Peter, Podobnik Marjan

tozd Vzdrževanje:
Konc Uroš, Dežman Tomaž, Poklukar Jože

tozd Verigarna:
Kristan Valentin

tozd Kovačnica:
Mrak Janez

tozd Vijakarna:
Ferjan Vincenc

Poročili so se:

Eotonjić Rezak iz tozd Kovačnica

Crnkovič Jože iz tozd Vijakarna

Blatarič Breda iz Splošnega sektorja

Rodili so se:

Prpič Tomu iz tozda Kovačnica sin Tomaž

Marič Ivici iz tozda Vijakarna sin Alen

Železnikar Sreću iz tozda Vzdrževanje hči Urška

Ivanovič Nadi iz Finančnega sektorja in Ivanovič Zvonetu iz Tehničnega sektorja hči Ines

Sebanec Alojzu iz Tehničnega sektorja sin Uroš

Korošec Marjanu iz Tehničnega sektorja hči Anja

Potočnik Francetu iz Tehničnega sektorja hči Tina

kadrovska služba

NACU OB UPOKOJITVI

Verjetno ga ni med nami, ki ga ne bi poznal. Pa ne zato, ker ga že več kot 30 let njegova pot vodi mimo »čokolad« v njegovo »faberko«. Poznamo ga kot vedno nasmejanega, odprtega človeka, vedno pripravljeneza pogovor, prijazno besedo, z dobrim nasvetom in pripravljen pomagati v stiski. Pravzaprav je težko razložiti bistvo njegove priljubljenosti. Enostavno, med nami je, naš je in pogrešali ga bomo. Da. Beseda teče o Nacu, Udovč Ignacu, strojniku energetskih naprav v Vzdrževanju.

Dolenjec je! Rodil se je 12. 12. 1931 v Št. Rupertu v kmečki družini. Kot mladega fanta ga želja po zaslužku zanese med leške kovinarje. 8. 9. 1949 je potrjena delavska knjižica. Prišel je v Orodjarni kot kovinarski delavec, nato je delal kot rezkalec in strugar. Nato po potrebi premeščen v kalilnico. Želja po boljšem zaslužku ga je pripeljala v vijačno. Najdemo ga kot stiskalca in urejevalca. V fazi obnove tovarne se je izkazal kot trikratni udarnik. Po končanem vojaškem roku nastopi ponovno v vijačni kot urejevalec in stiskalec matic vse do preselitve strojev v Kro-po. Do 1971 pa dela kot skupinovodja na eno in dvoudarčnih stiskalkah. Z izgradnjo no-

vega energetskega objekta, se na lastno željo premesti na novo delovno odgovornost.

Od leta 1954 je neumoren član IGD Veriga. Se vedno je aktiven na mestu podpoveljnika. Svoj prosti čas in ljubezen je podaril naravi in že več kot 20 let ga srečujemo med zeleno bratovščino.

Leta naporov, neprespanih noči so zahtevala svoj davek in tako se je moral invalidsko upokojiti. V novi vlogi mu želimo, da bi zdrav in čil užival sadove svojega dela in da bi se še mnogokrat ob 1. maju, ko na praznik dela povabimo naše upokojece na ogled njegove »faberke«, srečali in dali besedo besedi.

Sodelavci

ZASLUŽENI POKOJ

Ko se poslavljamo od svojih sodelavcev, se spomnimo na čas, ko se je bilo potrebno odrekati in ni bilo nikdar vprašanje za počitek. Pri uveljavljanju samoupravljanja je prav ta generacija zavestno dala na razpolago svoje znanje in izkušnje.

Ko odhaja iz naše sredine sodelavec, mu zaželimo zaslužen počitek z željo, da se še večkrat vidimo, predvsem pogovorimo, kako napreduje tovarna, v kateri je preživel večino svojega življenja.

Halačević Ekrem se je vključil v naše podjetje leta 1964.

Sodelavci iz Sidrnih verig

Večino časa je delal v skupini verižne kovačnice kot kovač lažje in težje opreme. Zaradi težkih pogojev dela je bilo načeto zdravje in sledila je predčasna upokojeitev.

V svoji dolgi službeni dobi v Verigi je pridobil veliko delovnih izkušenj, ki jih je nesebično prenašal na mlajše, za kar mu gre naša zahvala in spoštovanje.

Sodelavke in sodelavci Kovačnice

Ob upokojitvi

V zadnji polovici junija je bil invalidsko upokojen PEJIĆ Franjo, lanser materiala v Sidr-nih verigah.

Rodil se je leta 1929 v vasi Komušina pri Tesliću v BIH. Ker je mladost preživljal v vojni vihri, ni imel možnosti, da bi se izučil kakega poklica. Razmere po osvoboditvi so narekovele trdo delo in za obnovo domovine ter za lepšo prihodnost je bilo potrebno prijeti za vsako delo. Tako se je tov. Pejić v tem obdobju tudi zaposlil. Ustvaril si je veliko družino. Šest otrok je bilo potrebno nahraniti, to pa je bil tudi motiv in potreba, da je iskal vedno nove možnosti po večjem delu in boljšem zaslužku.

Pot ga je pripeljala tudi v Slovenijo. Po nekajletnem trdem in težkem delu pri gozdnem gospodarstvu je leta 1971 prestopil prag Verige. Najprej se je zaposlil v Verigarni kot pregledovalec verig, vendar pa je bil zaradi bolezni, ki ga je vse skozi mučila, premeščen na delo lanserja materiala s polovičnim delovnim časom.

Kot invalid III. stopnje je delo opravljal v okviru svoje zmožnosti. Kot dobremu sodelavcu se mu vsi skupaj zahvaljujemo za opravljeno delo, za trud, ki ga je vložil v naš tozd in mu želimo še veliko let zdravja in osebne sreče v pokju.

Sodelavci iz Sidrnih verig

Zahvale

Ob boleči in nenadomestljivi izgubi dragega moža in očeta Franca METERCA se iskreno zahvaljujemo vsem sodelavcem za darovani venec in denarno pomoč. Hvala za poslovilne besede ob odprtem grobu, hvala vsem, ki ste nam v težkih trenutkih stali ob strani, darovali vence in cvetje, ga pospremili na njegovi zadnji poti in sočustvovali z nami.

Žalujoci: žena Marjana, otroka Urška in Klemen ter drugo sorodstvo

Ob izgubi očeta Dijak Lovrenca se iskreno zahvaljujem sodelavcem Vijakarne za podarjeni venec. Enako sosedom iz Koroške 2 in 4.

Hčerka Ivanka Dijak

Ob smrti moje drage mame se zahvaljujem sodelavcem Vijakarne in skupini utornih avtomatov za denarno pomoč namesto venca.

Halačević Demila z družino

Ob izgubi moje drage mame Ivane Dežman se iskreno zahvaljujem vsem sodelavcem Vzdrževanja za podarjeni venec in izrečeno sožalje.

Tine z družino

Ob smrti moje drage mame Julijane Knafelj se zahvaljujem sodelavcem skupnih služb za venec, izrečena sožalja in spremstvo na njeni zadnji poti.

Mirko Knafelj z družino

Stanku Majstoroviču v slovo

Sredi avgusta smo se v krogu velikega števila sorodnikov, prijateljev, znancev in sodelavcev poslovili od Stanka Majstoroviča, sodelavca TO Kovačnica. Še poln življenja, v starosti 43 let ga je kruta smrt iztrgala njegovim najbližjim in nam vsem. Bil je vedre narave, dober tovariš, sin, oče in mož.

Skromen in preprost je Stane cenil življenje, zato je ta izguba še bolj boleča. Gotovo ga ne bomo pozabili, posebno njegovi delovni tovariši, ki smo z njim občutili toplo prijateljstvo, človeško ljubezen in dobro besedo vselej, ko smo jo potrebovali.

Teh nekaj besed naj pomeni hvaležnost do dobrega in zvestega sodelavca.

Sodelavci Kovačnice

Zahvale

Ob odhodu v pokoj se najlepše zahvaljujem vsem sodelavcem vodovodne delavnice in kotlovnice za podarjeno darilo in jim zaželim še veliko nadaljnjih delovnih uspehov.

Ignac Udovč

Ob moji upokojitvi se zahvaljujem svojim sodelavcem, elektrodelačnic in sindikalni organizaciji za lepa darila. Obenem se zahvaljujem sindikalni organizaciji za denarno pomoč ob moji bolezni.

Franč Ramovš

Ob moji upokojitvi se vsem sodelujočim iz vseh tozdov zahvaljujem za dolgoletno uspešno sodelovanje. Posebna zahvala velja vodstvu in sodelavcem iz Verigarne in galvanike za domiselna darila.

Vsem skupaj želim še veliko delovnih uspehov.

Milan Zornik

Ob mojem odhodu v pokoj se iskreno zahvaljujem vsem sodelavcem Kovačnice za pozornost in darilo, aktivno ZB Verige pa za denarno pomoč. Iskrena hvala!

Ferdo Latič

DO Veriga Lesce in predsedstvu IO OOZS se za podarjeno priznanje iskreno zahvaljujem, obenem pa vam želim še obilo delovnih uspehov.

Milka Hribar

P.J.	IME ZA DUŠIK	PISMEH IZDELEK	TOVARNA V ZAGREBU	GRŠKI LADJAR (Aristoteles)	DUŠIK	ZACETEK ABECED	POLJSKI PTIČ (samec)	MAJHEN LOPOV	EISENHOWER	PLIPADNIK (KIDDEV. LJUDSTVA)	NEZNANEK ARABSKI ZREBEC		
VEDA O LETALSTVU												MOČAN STRUP	DESKA NA KOTALKAH
TIP AVIONA						IZDELOVALEC RAKET GLAVA MAFIJE							
ZELENIČA V PUŠČAVI					ORIENTALSKI SADEŽ						GRŠKA ČRKA		
TORKAR BORUT			SEVER ŽITO		OSEBNI Z. (mn.) STARCA			TAIVAN RIMSKI POZDRAV			ZORAN LEŠNIK IGRALČEVO BESENLO		
	IGRALEC WELLES						ČAČAK			ERA			
	PODLOŽNIK						GRŠKO OSVOBOD. GIBANJE			JAJČNIK			
KRAJ NA GORENJSKEM							G. ČRKA EGIPČANSKI BOG SONCA	OVČJI PRODUKT IZDELEK VOŠČE					
K. SIMBOL ZA LANTAN			OLIMPIJSKO MESTO GRŠKI BOG LJUBEZNI									AMPEK	KOLESAR "SAVE" (Bojan)
GRŠKA BOGINJA JEZE				TRG S KEM. IZDELKI (fenetično) JOŽE NOVAL					ŽELATINA IZ ALG POLDRABI KAHNI				
4 ČRKA		ŽELEZOV OKSID ŽENSKO IHE				PECIVO S SADJEM	LUKIČKA V KOŽI KUBANSKI POLITIK (Rea)					SAMOBLSNIK ENAKI ČRKI	
MOJZEŠEV BRAT					SESTAVILEC TE KRIZANKE VEČNO MESTO					UPANJE OLJE (angl.)			
DEL OBRAZA				TUJE Ž. IHE RIBAR IVAN				DO DNE (fr.) PREDPOKA TUJKAH					
	ZAHOD		OBRED							ITALIJA		TRETJI TON	KISIK
	METER		NORVEŠKA										
NAJMANJŠI (mn.)										SPAJKA			

Izrebrani nagrajenci križanke iz prejšnje številke:
 za prvo nagrado — Kavčič Branka
 za drugo — Repe Julijana in Simić Dragica
 za tretjo — Juršinič Anica in Pogačnik Jana

6 alpinistov: Ferjan Franc in Žumer Miha, člana AO Gorje ter Božič Vili, Jereb Blaž, Kersnik Borut in Pogačar Miro iz

Bolivija 83

Zvezde ugašajo na nebu, dan se prebujajo, lesketajoča se rosa v jutranjem soncu, žvrgolenje ptic, trop preplašenih gamsov, globoka gas v snegu, prečenje ledenika, preskakovanje globokih ledeniških razpok, visoka stena, navezovanje na vrh, stisk prijateljeve roke, zabijanje klinov, strah, previs, boj za vsak centimeter, nevihta, greben, vrh, sreča, veselje, utrujenost, vihar, naporen sestop, sončni zahod, plaz, kri, smrt, ropot helikopterja... To je alpinizem, šport brez tekmecev, šport brez štoperic, šport brez gledalcev, šport, ki združuje elemente treningov, borbe, uspeha, estetike, tovarštva, poštenosti in nenačuden šport, ki se ob jezi matere narave lahko spremeni v brezupen boj za golo življenje.

Mnogokrat sem že preklinjal preperelo skalo, gazil globok sneg, drgetal in bivakih sredi velikih sten, bil sem trd od strahu, ko je treskalo okoli mene, poslavljaj sem se od mrtvih prijateljev, ki jih je ugnobila razjarjena gora, pa me kljub temu neznana sila vleče tja gor v višave, med sive skale, na ostre grebene in zasnežene vrhove. Vsaka tura, vsak osvojeni vrh, vsako potovanje je obrnilo novo stran v mojem življenju in mi ga obogatilo za novo doživetje, novo izkušnjo, novo veselje, novo ljubezen ali pa tudi razočaranje.

Vse težje in višje je geslo vsakega alpinista. Misel na visoke gore nas spremlja na vsa-

kem koraku. Ko postanejo pre-nizki naši vrhovi, se seliš v osrčje Alp in ko osvojiš še te, se začneš ozirati v Centralno Azijo ali čez ocean. Tu pa se ponavadi zatakne, saj je za to potreben denar, veliko denarja. Treba je kupiti vrhove, oddaljenost je velika, letalski prevozi dragi, dinar pa nič vreden in nazadnje še ta strašna stabilizacija.

Ob koncu prejšnjega leta smo alpinisti AO Radovljica in Gorje sklenili organizirati alpinistično odpravo v južnoameriške Ande. Ker so Andi Peruja od jugoslovanskih alpinistov že dodobra obdelani, smo se odločili za Ande Bolivije, ki so jih jugoslovanski alpinisti obiskali šele enkrat, in sicer leta 1964. Z mnogo volje, dela, truda in včasih tudi ponižnega prosjanja smo le nekako uspeli izbrskati ves potreben denar in ob koncu maja smo bili nared.

AO Radovljica. Organizacijo je vodil Janez Pretnar, PD Radovljica. Poleg nas je v Bolivijo potovalo še enajst planincev s polnimi denarnicami iz vseh koncev Slovenije in Beograda.

28. maja smo poleteli z letališča v Zagrebu v Pariz in od tam preko oceana na zeleno celino. Naša končna postaja je bila Lima, glavno mesto Peruja. Vmes smo pristali še na Guadalupe, otoku v francoskih Antilih, Caracasu, glavnem mestu Venezuele in Bogoti, glavnem mestu Kolumbije. Iz Lime do La Paza, glavnega mesta Bolivije smo z namenom videti čim več Peruja potovali iz avtobusom. Vračali smo se zopet iz Lime preko Momaosa, mesta sredi brazilske džungle tik ob ogromni Amazonki, Cayena, glavnega mesta Francoske Gvajane in Pariza zopet v Zagreb, kamor smo prispeli po šestih tednih 9. julija.

(Nadaljevanje sledi)

Program kina Radovljica

od 1. 9. do 5. 10. 1983

jugoslovanski barvni film
 »MARATONCI TEČEJO ČASTNI KROG«
 sobota 27. 8. ob 18.30,
 četrtek 1. 9. ob 20.30

hongkonški barvni film
 »ZADNJI KARATE UDAREC«
 sobota 3. 9. ob 18.30
 ponedeljek 5. 9. ob 20.30

ameriški barvni zabavni film
 »DŽUDI V UNIFORMI«
 sobota 3. 9. ob 20.30
 nedelja 4. 9. ob 18.30
 sredi 7. 9. ob 20.30

italijanski barvni film
 »ZGODBE NAVADNE NOROSTI«
 nedelja 4. 9. ob 20.30
 torek 6. 9. ob 20.30

angleški barvni zabavni film
 »SEKS Z ZVEZDAMI«
 četrtek 8. 9. ob 20.30
 sobota 10. 9. ob 20.30
 nedelja 11. 9. ob 18.30

ameriški barvni film
 »RJOVENJE«
 sobota 10. 9. ob 18.30
 nedelja 11. 9. ob 20.30
 torek 13. 9. ob 20.30

ameriški barvni film
 »ČUDNA PRIČA ZLOČINA«
 ponedeljek 12. 9. ob 20.30
 sredi 14. 9. ob 20.30

ameriški barvni film
 »DIAMANTNI REZ«
 četrtek 15. 9. ob 20.30
 nedelja 18. 9. ob 20.30

nem. ital. franc. barvni
 pustolovski film
 »PREKLETSTVO ČRNEGA RUBINA«
 sobota 17. 9. ob 18.30
 ponedeljek 19. 9. ob 20.30

ameriški barvni film
 »VABA«
 sobota 17. 9. ob 20.30
 nedelja 18. 9. ob 18.30
 torek 20. 9. ob 20.30

italijanski barvni zabavni film
 »LJUBICA POD POSTELJO«
 sredi 21. 9. ob 20.30
 ponedeljek 26. 9. ob 20.30

ameriški barvni film
 »ZVER V ČLOVEKU«
 četrtek 22. 9. ob 20.30
 nedelja 25. 9. ob 18.30
 torek 27. 9. ob 20. uri

hongkonški barvni zabavni film
 »POGODBA«
 sobota 24. 9. ob 18.30
 nedelja 25. 9. ob 20.30

ameriški barvni zabavni film
 »KAJ SE DOGAJA, KO ODRASTEJO OTROCI«
 sobota 24. 9. ob 20.30
 sredi 28. 9. ob 20. uri

italijanski barvni zabavni film
 »POSODI MI ŽENO«
 četrtek 29. 9. ob 20. uri
 nedelja 2. 10. ob 20. uri

francoski barvni zabavni film
 »KRALJ ZAPELJIVCEV«
 sobota 1. 10. ob 18. uri
 ponedeljek 3. 10. ob 20. uri
 sredi 5. 10. ob 20. uri

ameriški barvni pustolovski
 film
 »RAJSKA OAZA LJUBEZNI«
 sobota 1. 10. ob 20. uri
 nedelja 2. 10. ob 18. uri
 torek 4. 10. ob 20. uri

Obvestilo
 Srečanje učencev IKŠ Plamen
 Kropa

V mesecu oktobru bo v Kropi srečanje učencev in zaposlenih v Industrijski kovinarski šoli Plamen v Kropi v letih 1945—1950. Pripravljalni odbor prosi vse učence in vodstvo šole, da do 15. septembra pošljejo svoje naslove na naslov: Jože Bešter, 64244 Podnart 40.

Vsem, ki bodo poslali svoje naslove, bo pripravljali odbor po 15. septembru poslal vabila s programom za srečanje v Kropi. Po ogledu Kropo je skupno kosilo in tovariško srečanje v Radovljici.

Ciril Rozman

VERIGA je glasilo delovne organizacije Slovenske železarnice — Veriga Lesce, n. sol. o. Izhaja enkrat mesečno. Ureja ga uredniški odbor: Zdenka Arh, Božena Vidic, Dora Tonejc, Marjan Stiperski, Franc Čop in Miloš Janša. Odgovorna urednika sta Franc Čop in Miloš Janša. Glasilo je po 7. točki 36. člena Zakona o obdavčenju proizvodov in storitev v prometu in mnenju republiškega komiteja za informiranje prosto plačila prometnega davka. — Tiska Tiskarna Ljubljana.